

dium, et tunc laus erit unicuique a Deo.» Resplendet Ecclesia multis luminaribus, cum sicut ait Apostolus, stella a stella differt in claritatem, sic et resurrectio mortuorum. Et Dominus in Evangelio: «Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.» Itemque Daniel: «Qui docti fuerint in populo fulgebunt sicut splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.» Incipit autem cantor dicere: «Terribilis est locutus iste.» Quid enim terribilius die iudicii, de quo Dominus dicit ad Job cum de damnatione diaboli ageret: «Cum sublatus fuerit, timebunt angeli et territi purgabuntur?» At vero post separationem multorum nequaquam terrorem sustinebunt electi pœnalem, sed solummodo Creatoris

A sui admirabuntur potentiam in damnatione malorum, et clementiam in liberatione bonorum. Neque enim vel nunc in sanctis angelis terror est excrucians, attamen Ezechiel conspiciens agmina cœlestia dicit de eis: «Cum fieret vox super firmamentum stabant animalia et demittebantur pennæ eorum.» Qui enim sensus cogitare potest substantiam Dei sine magno horrore mentis, cum dicat Apostolus: «Pax Dei quæ exsuperat omnem sensum?» Quem ergo nullus sensus prævalet cogitare, restat ut qui de eo cogitat non sit prorsus liber ab omni terrore. Proccedit deinde pontifex solemniter et fit officium cum lætitia, quia, iudicio peracto, videbitur facie ad faciem, non per speculum et in ænigmate sicut per prophetam dicitur: «Lætitia sempiterna erit eis.»

REMIGII HOMILIÆ DUODECIM.

(Fontani, Novæ eruditorum Deliciæ, tom. III, pag. 83-220.)

HOMILIA I.

IN ILLUD MATTHÆI: *Sicut enim fulgur exit ab oriente, et apparet in occidente, ita erit et adventus Filii hominis.*

Nomine quoque orientis et occidentis totum orbem terrarum voluit significare, per quem sancta Ecclesia futura erat, incipiente Evangelio ab Hierosolymis. Congruenter enim his verbis monuit Dominus discipulos suos, imo omnes fideles ut quicumque in eum credere voluerit, jam in Ecclesia in orbe terrarum constituta, et clara facta non credat hæreticis, neque schismaticis; unumquodque enim schisma, et unaquæque hæresis suum locum habuit in orbe terrarum, et suas partes obtinuit, vel certe ipsi hæretici secretis et occultis suis conventiculis imperitos quosque quos poterant decipiebant. Ad hoc enim pertinet quod Dominus ait: «Si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere,» quod significat partes terrarum et proviciarum. Quod autem subjungit, «Ecce in deserto est, nolite credere», significat occulta et secreta conventicula hæreticorum. Quod ergo Dominus dicit adventum suum per venturum ab oriente usque in occidentem, adversus illos hæreticos valet qui per particulas orbis terrarum commorabantur, et tantum apud se Christum esse dicebant. Quod autem ait «sicut fulgur» adversus illos valet qui occulte congregant tanquam in penetralibus, et paucos tanquam in deserto. Et hoc sciendum quia demonstratur his verbis quoniam secundus Domini adventus non erit in humilitate sicut primus, sed demonstrandus est in claritate sicut fulgur, ac si patenter diceret: stultum quippe est in aliqua parte terrarum, aut aliquo loco secreto et occulto quærere qui lumen est totius

B orbis. Et ne nos ignari essemus illius loci quo ipse erat venturus ideo subjungit, «ubique fuerit corpus illic congregabuntur et aquilæ.» Et est sensus: ubi ergo corpus assumptæ humanitatis potentia divinitatis sublevaverit in cælum illuc congregabuntur aquilæ, id est animæ electorum. Et pulchre anima electorum aquilis assimilantur, quoniam sicut aquilæ semper alta penetrant, sic et animæ electorum ima et terrena despiciunt et cœlestia appetunt; unde Dominus dicit de Job: «Nunquid ad imperium tuum sublevabitur aquila?» Spirituales namque viri humilitatem et passionem Domini imitando pulchre aquilæ vocantur, quia quasi de ejus corpore satiantur; quod corpus etiam cadaver dicitur, quia per mortem cecidit, cadaver enim dicitur a cadendo. Nonnulli vero hanc sententiam ita intellexerunt historialiter: «ubique fuerit corpus, id est ubique fuerit corpus meum crucifixum, et ubi hostiæ offeruntur, illuc congregabuntur aquilæ, id est Romanorum milites. Quid est enim quod Dominus dicit, «statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum;» quid enim magnum est quod Dominus hæc signa secundum suum adventum dixit præcedere, cum multoties hæc signa etiam ante primum suum adventum facta fuisse legantur in libris gentilium et philosophorum dictis? Aut cur dicit solem et lunam esse obscurandam, et stellas casuras de cælo, ut stellæ adæ fixæ maneant ut cadere nullo modo possint? Quomodo enim sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, cum Isaia loquens de futura resurrectione dicat: «Erit lux lunæ ut lux solis, et lux solis septemplex ut lux septem dierum?» Congruentius ergo hoc dictum intelligi potest de

Ecclesia; ipsa quippe est sol, ipsa est et luna, in ea etiam sunt stellæ; et quod luna sit et sol manifestat Salomon qui dicit: «Speciosa ut luna, electa ut sol.» Impiis namque persecutoribus ultramodum sævientibus, et felicitate mundi sibi arridente dicentibus, Pax, pax, et securitas, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, quia sancta Ecclesia non apparebit, et stellæ cadent de cælo, quia illi qui gratia fidei et cæterarum virtutum veluti stellæ fulgere videbuntur, corruent a fide, quoniam facile ab Antichristo decipientur. «Et virtutes cælorum commovebuntur,» id est firmissimi in Ecclesia perturbabuntur, quod manifestat Joannes in Apocalypsi cum loquitur de dracone magno dicens: «Et traherat tertiam partem stellarum in cauda sua.» Hinc est etiam quod Dominus de Beemoth loquitur ad Job dicens: «Sternet sibi aurum quasi lutum.» Quod autem dicit, «statim autem post tribulationem dierum illorum» non intelligendum est quod peracta tribulatione hæc fieri debeant, sed inchoata et adhuc imminente; præcedet enim tribulatio, ut plurimorum sequatur defectio. Et quia per omnes dies erit illa tribulatio, idcirco Dominus ait: «Tunc apparebit signum filii hominis in cælo.» Signum filii hominis potest intelligi signum crucis, ut secundum Zachariam et Joannem «videant» Judæi «in quem pupugerunt;» sive potest intelligi vexillum fidei et victoriæ triumphantis, «et tunc plangent omnes tribus terræ.» Illi videlicet plangent, qui non habuerunt municipatum in cælo, sed eorum nomina scripta erunt in terra. Sequitur: «Et videbitis filium hominis venientem in nubibus cæli.» Hæc sententia duobus modis intelligi potest sancta Ecclesia enim est nubes lucida et candida, fructificans et crescens ex eo quod cœpit prædicare: «Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum;» Dominus enim in membris suis quasi in nubibus veniet, sive in corpore suo quod est Ecclesia tanquam in nube lucida et candida, sicut et quotidie spiritualiter venire non cessat. Sed si nubes lucida et candida sancta Ecclesia est intelligenda, quid est autem quod dicit: «cum virtute multa et majestate?» Pulchre quidem dicit *cum virtute multa et majestate*, quoniam illa ultima tribulatio quanto major et gravior erit, tanto major virtus et majestas apparebit in sanctis, quibus dabit virtutem ne tanta persecutione supereatur. Aliter potest intelligi ita: Dominus enim manifestus veniet ad judicium in nubibus, in ipso corpore, id est quod ex Virgine sumpsit, et in quo mortuus est, in quo et resurrexit, et ad cælos ascendit, et illud ad dexteram Patris collocavit. Sic enim manifestus ad judicium in nubibus veniet, quemadmodum in nubibus ascendit. Et quod in nubes ascenderit, manifestatur in Actibus apostolorum, ubi legitur quia «videntibus» apostolis «sublevatus est, et nubes suscepit eum, et ferebatur in cælum.» Et quod in nubibus venturus sit testes sunt angeli qui mirantibus apostolis dixerunt: Quid admiramini aspicientes in cælum? Sic veniet quemadmodum vidistis

A eum euntem in cælum. Veniet enim Dominus cum virtute multa et majestate, id est in terrore et claritate; apparebit quippe terribilis et blandus, terribilis ut terreat impios, blandus ut demulceat pios; et mittet angelos suos «cum tuba.» Hæc tuba non revera corporea intelligenda est, sed archangelorum vox; et pulche addidit «cum voce magna,» quoniam hæc vox adeo magna erit, ut ad clamorem illius omnes mortui de terræ pulvere resurgant Hujus tubæ mentionem facit Apostolus cum dicit: «in momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur.» Addit: «et congregabunt electos a quatuor ventis cæli.» A quatuor ventis cæli dicit, id est a quatuor climatibus mundi, hoc est oriente, occidente, aquilone et austro; et ne forte aliquis putaret quod solummodo a quatuor partibus mundi, et non a mediterraneis regionibus et locis congregandi essent electi, ideo profecto addidit «a summis cælorum usque ad terminos eorum,» id est a cunctis finibus terræ, ubi longe distantibus circulis cæli, terræ insidere videntur usque ad terminos eorum, per directum et mediterraneum usque ad extremos terminos terræ. Nullus ergo electus remanebit tunc qui venienti Domino ad judicium non occurrat in aere, sive vivus in corpore repertus, sive de terræ pulvere suscitatus ad vitam. Venient etiam reprobi ad judicium sive vivi in corpore reperti, sive de terræ pulvere resuscitati, sed magna distantia; sancti enim et electi intrabunt in gaudium Domini sui; inimici autem Domini peracta resurrectione peribunt et dispergentur a facie ipsius. «Ab arbore autem fici discite parabolam.» Quia Dominus multiplicibus verbis et destructionem Jerusalem, et persecutiones Antichristi, nec non et signa sui adventus prædixit, idcirco more Palæstinorum venit ad parabolam dicens: «Ab arbore autem fici discite parabolam;» ac si diceret: Ut vim verborum meorum arctius intelligatis, naturam fici animadvertite. Sub exemplo namque arboris docuit adventum consummationis, et est sensus: Sicut enim cum teneri sunt in arbore ficus cauliculi, et gemma erumpit in flores, et cortex folia parturit, veris introitum et æstatis adventum intelligitis; sic et cum hæc omnia videritis non putetis statim adesse diem judicii, sed hæc quasi quosdam præcursores venire, ut ostendat quia «prope est et in januis.» Et notandum quia non ait tantum, cum videritis hæc, sed addidit «omnia,» quoniam non quædam, sed omnia quæ scripta sunt debent præcedere diem consummationis. Lucas evangelista dicit: «His fieri incipientibus respicite et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra,» et non debet videri contrarium, quoniam hoc ipsum est quod Matthæus dicit: «prope est in januis,» id est prope ut egrediatur et veniat manifestus ad regnandum cum electis suis. Spiritualiter hæc arbor Synagogam significat: hæc enim est illa ficulnea ad quam Dominus veniens non invento fructu maledixit ei, et continuo ad verbum ipsius aruit: hæc namque

arbor, id est Synagoga, quia venienti Domino nullum fructum justitiæ offerri voluit, atque idcirco perpetua sterilitate damnata est; sed hæc quæ prius infidelitate aruit, si contigerit ut rediviva viriditate floribus et fructibus decoretur, id est repulsa diuturna cæcitate infidelitatis, lucem fidei suscipiat, et fructibus bonorum operum exornetur, arbor quæ diu sterilis fuerat incipiet reddere fructum quem prius negaverat, juxta illud B. Job: « Lignum spem habet, si præcisum fuerit rursus virescit, et rami ejus pullulant, et si senuerit in terra radix ejus, et truncus illius in pulvere mortuus fuerit, rursus ad odorem aquæ germinabit, et faciet comam quasi cum primum plantatum est. » Hoc lignum, id est Synagoga, quod infidelitate aruit et præcisum est, rursus ad odorem aquæ germinabit, id est ad verbum sanctæ prædicationis faciet comam quasi cum primum plantatum est, quia prædicantibus Elia et Enoch, ad pristinam dignitatem quam habuit in patriarchis et prophetis revertetur. Nos ergo cum viderimus hæc omnia fieri, id est Synagogam ad fidem et ad pristinam dignitatem converti quam olim habuit, debemus intelligere quia prope est dies consummationis. « Amen dico vobis quia non præteribit hæc generatio donec omnia fiant. » Veritas autem veritatis usa est sermone ut omnis dubietas a cordibus legentium vel audientium repelleretur. Generationem appellat multitudinem totius humani generis, vel certe illius Judaici populi, et revera non prius transibit hæc ipsa generatio quam omnia quæ scripta sunt opere compleantur. « Cælum et terra transibunt: Cælum enim quod transire dicitur non æthereum, neque sidereum, sed aereum intelligere debemus, a quo aves cæli et nubila vocantur. Quod manifestat Petrus apostolus cum dicit: Qui cæli erant prius et terra de aqua, et per aquam consistens Dei verbo, per quæ tunc ille mundus aqua inundatus periit. Cæli enim qui nunc sunt et terra eodem verbo repositi sunt igni reservati in diem judicii, et perditionis hominum impiorum. Aperte enim beatus apostolus Petrus ostendit his verbis, quia non alii cæli igne perituri sunt, quam illi qui prius perierunt. Id est inania ista et nebulosa spatia ventosa aeris, in quibus aves et nubila discurrunt, illuc enim perveniet ignis quo perveniet aqua, id est tantum ignis valebit, quantum aqua super omnes montes excrevit, quindecim scilicet cubitis; tantum quippe cælum et terra ardebunt, quantum nostra malitia coinquinari potuerunt. Quærendum nunc est quare Dominus dicit « Cælum et terra transibunt, » cum Ecclesiastes dicat: « Generatio vadit, et generatio præterit, terra autem in æternum stat. » Si terra in æternum stat, ergo et cælum; et si cælum et terra in æternum stant, quomodo transibunt? Sed sciendum est quia transibunt per meliorationem et renovationem, juxta illud Joannis: « Erit cælum novum et terra nova; » sed non transibunt per abolitionem, transibunt quippe per imaginationem, et speciem quam nunc habent, quod manifestat Apostolus cum dicit: « præterit enim figura

hujus mundi; » et Psalmista: « Mutabis ea et mutabuntur, » sed non transibunt per essentiam quam nunc retinent. Rursus quærendum est quare Dominus dicat, « Cælum et terra transibunt; verba autem mea non præteribunt, » cum in rerum natura nihil durabilius sit cælo et terra, et nihil velocius quam sermo transeat. Verba enim quousque imperfecta sunt, verba non sunt; cum vero perfecte formata fuerint, omnino jam non sunt, quia nec perfici nisi transiendo possunt: sed sciendum est quia Domini verba non sonos, non voces, neque litteras appellat, sed ipsas res et sententias quæ verbis explicantur. Et est sensus: Verba autem mea, ipsæ res scilicet et sententiæ non prius transibunt quam opere compleantur, quas explicat meus sermo qui transit. Sequitur: « De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi Pater solus. » Marcus evangelista non solum dicit angelos nescire, sed etiam et Filium, sic enim ait: « De die autem illa et hora nemo scit neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater solus. » Sed quærendum est quare ille dicat Filium nescire ista, et solum Patrem scire, cum ipse dicat: « Omnia tradita sunt a Patre meo, » et item: « Omnia quæ habet Pater mea sunt, » et illud: « Ego et Pater unum sumus. » Si enim ipse et Pater unum sunt, quomodo nescit Filius quod scit Pater? Sed ut locus iste sobrie intelligatur videndum est quod sit scire, vel quid nescire. Scire Dei est approbare, unde ait Moysi: « Novi te ex nomine, » id est approbavit. Aliter scire Dei est alios scientes facere, unde Moyses dixit filiis Israel: « Tentat vos Dominus Deus vester ut sciat si diligitis eum, » quod non ita accipiendum est quasi sit aliquid quod Deus nesciat; sed « sciat » dicit, id est scire vos faciat quantum in ejus dilectione profeceritis, quod aliter cognosci non poterat nisi tentationibus probaretur. Si ergo scire Dei est approbare, nescire illius reprobare est, unde in fine sæculi dicturus est impiis: « Nescio vos, » id est in doctrina et disciplina mea non vos invenio, non vos approbo. Rursus si scire Dei est alios scientes facere, nescire illius est alios utiliter nescientes facere. Et ideo beatus Marcus dicit Filium nescire, quia ipse utiliter facit alios nescire diem judicii, quod non prodest illis scire; si enim homo diem judicii, vel diem mortis cognosceret, aliud tempus deputeret voluptatibus, et aliud prænitentiæ; voluit quippe Dominus diem judicii omnibus esse occultum, quatenus semper sit suspectus; voluit esse ignotum, ut omnes sint parati et pervigiles. Beatus vero Matthæus ideo dicit solum Patrem scire, quia nomine Patris vult intelligi et Filium, « quoniam ipse in Patre, et Pater in Filio est; » et Pater dici non potest nisi habeat Filium, neque Filius nisi habeat Patrem. Quia ergo una substantia Patris et Filii, idcirco quod scit Pater scit profecto et Filius, et quod nescit Pater, nescit et Filius. « Sicut autem in diebus Noe, ita erit et adventus Filii hominis. » Subito adventus sui diem Dominus diversis testimoniis confirmavit. Superius

comparavit illum fulguri coruscanti, et cito transvolanti; nunc autem æquiparat illum diebus Noe vel Loth, sicut alter evangelista dicit quomodo omnibus mortalibus repentinus supervenit interitus. Et quia poterant hæc verba Domini multipliciter intelligi et varie discuti, idcirco Dominus per semetipsum exposuit dicens: Sicut erant homines ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptum trabentes. Quod autem dicitur *comedentes et bibentes*, non juxta impiissimum dogma Marcionis, et Manichæi, atque Tatiani alimenta condemnantur, neque bonum conjugii, quorum alterum concessit Deus ad propagandam sobolem, alterum vero ad sustentationem hujus vitæ; sed quia Apostolus dicit: « Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, » quibus verbis immoderatus usus et appetitus eorum quæ licita sunt reprehenditur et condemnatur. Non enim ideo perierunt quia hæc agebant, sed quia his se totos subdiderunt, et propter hæc Dei judicium contempserunt et ab eo recesserunt, idcirco quia vel igne perierunt. Sequitur: « usque ad eum diem quo intravit in arcam Noe. » Noe interpretatur *requies*, atque ea significat Christum; arca vero significat sanctam Ecclesiam. Noe arcam fabricat, quia Christus diversis fidelibus, tanquam de levigatis lignis sanctam construit Ecclesiam. Perfecte quoque arcam consummatam Noe intrabit, quia Christus in die judicii completo electorum numero sanctam Ecclesiam præsentia suæ visionis illustrabit. Quousque arca fabricatur impii luxuriantur, et bonis temporalibus lætantur, juxta illud Salomonis: « Lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis; » sed perfecte consummata arca impii peribunt. Significat autem quia qui hic laborantibus et decertantibus sanctis insultant, eis illic coronatis, ipsi pœna æternæ damnationis plectentur. Tunc duo erunt in agro; tunc videlicet cum dies consummationis advenerit. Sed qui sunt isti duo in agro, duæ molentes in mola, et duo in lecto, quorum unus assumetur, et alter relinquetur? His scilicet verbis tres ordines sanctæ Ecclesiæ demonstrantur, prædicatorum videlicet, et continentium atque conjugatorum, ager namque sanctam significat Ecclesiam. Ergo per duos in agro pulchre designatur ordo prædicatorum, quibus commissus est ager sanctæ Ecclesiæ; per duos in lecto ordo continentium, qui otium et quietem eligunt, et neque hujus sæculi curis, neque terrenis negotiis implicantur, et inde pulchre eorum requies nomine lecti designatur, quia dum a curis istius sæculi segregantur, quasi in lecto requiescunt. Per duas molentes in mola designatur ordo conjugatorum, qui dum per diversas curas nunc ad hanc, nunc ad illam flectuntur, quasi molam in circuitu trahunt; et quia iste ordo infirmior est in Ecclesia, idcirco pulchre conjugati sub femineo genere exprimentur. Quod autem dicit unus assumetur, et alter relinquetur, non ita accipiendum est quasi de duobus hominibus hoc dictum sit, sed his verbis duo genera affectionum demon-

strantur, in his namque ordinibus sunt boni, sunt et mali, sunt justi et injusti. Sunt enim plurimi qui pro divino amore et cœlestis patriæ remuneratione in agro sancto Ecclesiæ laborant: hi nimirum assumuntur ad gaudia æternæ beatitudinis; et sunt e contrario qui pro terrenis lucris et sæcularibus negotiis laborant, hi enim relinquentur ad pœnam æternæ damnationis. Similiter sunt in ordine continentium qui pudicitiam cordis et corporis pro divino amore servare student, quique bene designantur per virgines prudentes, illi quippe assumuntur ad regnum perpetuæ beatitudinis; et e contrario sunt alii qui integritatem cordis et corporis pro humano favore servant, qui etiam pulchre per factas virgines designantur, isti namque relinquentur ad æternæ damnationis pœnam. Sunt et nonnulli in ordine conjugatorum qui præcepta Dei custodiunt, atque ea adimplere satagunt, quatenus Deo placere possint. Hi nimirum assumuntur ad regnum æternæ beatitudinis; et item sunt nonnulli qui non solum præcepta Dei contemnunt, sed etiam diversis sordibus vitiorum coinquinantur, isti siquidem relinquentur ad supplicium perpetuæ damnationis. Hi etiam tres ordines pulchre designantur per tres viros quorum meminit Dominus apud Ezechielem prophetam dicens: « Vivo ego, dicit Dominus, quia si fuerint tres viri justi in medio eorum, id est Noe, Daniel et Job, non liberabunt filios suos neque filias, sed ipsi soli liberabunt animas suas. » Noe enim arcam rexit in undis, unde pulchre significat ordinem prædicatorum, qui inter fluctus hujus vitæ præsentis sanctam Ecclesiam regunt. Daniel vero cælibem vitam elegit, id est terrenas nuptias contempsit, et semper in aula regis continens fuit; et ideo bene per illum ordo continentium designatur. Job autem habuit uxorem, filios et filias; ideo aperte per illum designatur ordo conjugatorum; quod illic dicit non liberabunt filios, neque filias, hoc est quod hic ait: unus assumetur, et unus relinquetur.

HOMILIA II.

IN ILLUD MATTHÆI: *Joannes cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illis, etc.*

Hujus interrogationis beati Joannis et responsionis Domini etiam Lucas evangelista mentionem facit, sed non in eodem loco quo beatus Matthæus, et ideo incertum est qui eorum servaverit ordinem rei gestæ, vel quis recolendo descripsit. Sed querendum est quare Joannes Baptista propheta, et plusquam propheta, positus juxta fluentia Jôrdanis, testimonium perhibuit Domino dicens: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. » Et item: « Post me venit vir, qui ante me factus est: » et pariter: « qui habet sponsam sponsus est. » Et ut suam humilitatem et ejus excellentiam demonstraret, alibi dicit: « Qui de terra est, de terra loquitur, qui autem de cœlo venit super omnes est. » Postea vero positus in carcere misit discipulos suos ad Jesum et interrogavit: « Tu es qui venturus es an alium

expectamus? » Nunquid ignorabat beatus Joannes illum esse Dei Filium, cui prius testimonium perhibuerat? Profecto non; sed primo sciendum quia fuerunt nonnulli qui, simpliciter intelligentes hunc locum, dixerunt quod causa ignorantie interrogaverit. Sed omnino non quasi ignorans interrogavit quem prius confessus fuerat; non enim ignorabat eum Dei esse Filium, qui vocem Patris de cœlo intonantis audierat: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, » et quem in utero matris positus cognovit, sed ignorantie discipulorum suorum consulere voluit; timebat enim ne discipuli sui sociarent se Scribis et Phariseis, et fierent eorum sequaces. Idcirco misit eos ad Jesum, ut dum sibi videretur querere ipsi discerent; et dum viderent eum signa et miracula facientem, crederent eum esse Dei Filium, et in illum crederent, et intelligerent illum solum esse sequendum et imitandum, quem ipse Joannes magistrum omnium confitebatur. Dicit beatus Gregorius papa quia beatus Joannes aliud sciebat, et aliud nesciebat; sciebat enim eum esse Dei Filium, et Agnum qui venerat tollere mundi peccata; verum tamen nesciebat utrum ipse esset moriturus, et ad inferni claustra descensusurus, ut inde abstraheret suos electos qui indebitè detinebantur; an alium pro se mitteret, qui genus humanum redimeret. Et ideo misit discipulos suos ad Jesum ut per omnia officium suæ præcursoris impleret; ac si diceret et aliis verbis: Sicut enim pro hominibus nasci dignatus es, an ad inferni claustra descendere digneris insinua, ut qui præcursor tuæ nativitatis existi, mortis etiam præcursor fiam, et te in inferno nuntiem venturum, quem, etiam in mundum venisse nuntiavi. Unde Dominus requisitus, numeratis suæ virtutis miraculis, hoc est « cæci vident, claudi ambulant, » mox de humilitate suæ mortis respondit dicens: « et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me; » his enim verbis humilitatem et abjectionem suæ mortis demonstravit, quasi diceret aliis verbis: Mira quidem facio, sed abjecta perpeti non dedignor; et ideo valde cavendum est hominibus ut in me mortem non despiciant, qui signa venerantur. Visis enim tot signis tantisque miraculis, non debuerant homines scandalizari, sed potius admirari; sed infideles grave scandalum in illum pertulerunt, dum post miracula eum morientem viderunt. Et quod passio crucis scandalum illis fuerit Apostolus manifestat cum ait: « Nos prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. » Judæis quippe scandalum erat, et gentibus valde stultum videbatur quomodo Auctor vitæ mori potuisset; inde enim homo majus scandalum adversus Dominum sumpsit unde et magis debitor fieri debuit: Dei quippe Filius tanto dignius honorandus erat ab hominibus, quanto indigna suscepit pro hominibus. Dicit beatus Hieronymus quia discipuli Joannis scandalizati fuerant, quoniam turbæ relinquentes eum sequebantur Dominum; unde venientes ad Joannem dixerunt: « Rabbi, ecce is cui tu perhi-

buisti testimonium trans Jordanem baptizat, et plures ad eum veniunt; » ac si dicerent: Hoc malum tu fecisti, et hæc causa tibi imputanda est, quoniam nisi tu ei testimonium perhibuisses, nullo modo turbæ te dereliquerent, et illum sequerentur. Ad hæc Joannes respondit: « Nemo potest accipere quidquam, nisi ei datum fuerit de super; » et item: « illum oportet crescere, me autem minui; » et alibi dicit: « Qui de terra est de terra loquitur, qui autem de cœlo venit super omnes est; » quasi diceret: ego, quia de terra sum, ideo quasi terrenus et fragilis homo loquor; ille vero, qui de cœlo venit, super omnes est, quia Deus est, et idcirco sicut Deus loquitur. Et quia illi invidabant Domino timebat beatus Joannes eos peste superbie et invidie perire. Idcirco misit eos ad Jesum, ut, dum viderent eum signa atque miracula facientem, crederent eum esse Dei Filium, et ejus discipulatu inhaerent. Dominus ergo intelligens intentionem beati Joannis sicut Deus, non ad interrogationem discipulorum ejus, sed ad intentionem ipsius respondit, dicens: « Euntes renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis; » ac si diceret: Feci quod voluit, egi quod rogavit. Signa videtis, credite si vultis. Duo enim dixit: Audistis et vidistis; quorum unum refertur ad doctrinam, alterum vero ad opus. Viderunt enim signa atque miracula, audierunt doctrinam evangelicæ gratiæ. Pauperes appellat discipulos suos, quia pauperes erant spiritu, id est humiles corde, sive pauperes dicit rebus, ut per hoc demonstraret quia nulla distantia est in prædicatione Evangelii inter divites et pauperes. Cum vero Dominus dicit: « Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me, » hac sententia ipsos internuntios, id est discipulos Joannis percussit, quasi patenter diceret: Vos scandalizati estis adversum me, sed beati esse non poteritis nisi scandalum deposueritis, et in me credideritis. Spiritualiter Joannes vinctus significat legem vinctam, et quasi carceralibus tenebris obstrusam per peccata plebis et malam interpretationem Scribarum et Phariseorum. Per Dominum vero potest intelligi gratia Evangelii, sicuti per Joannem lex, quia sicut Joannes perhibuit testimonium Domino, ita et lex perhibuit testimonium gratiæ Evangelii. Misit ergo Joannes quosdam discipulos suos ad Jesum, quia lex misit Scribas et Phariseos dubitantes de adventu Domini Salvatoris, et Dominus quasi eisdem respondit dicens: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis; » ac si diceret: Adest tempus ut adimpleatur illud quod longe ante prædixit Isaias propheta: « Ecce Dominus noster veniet, et salvabit nos. » Et paulo post: « Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt; tunc saliet sicut cervus claudus, et clara erit lingua mutorum. » Sequitur: « Illis autem abeuntibus, cepit Jesus dicere ad turbas de Joanno: Quid existis in desertum videre? » Hæc Domini verba quibus Joannes laudibus prætulit aperte demonstrant quia non dubitabant eum esse Dei Filium, cui prius testimonium perhi-

buit, sed propter supradictas causas misit discipulos suos, et interrogavit dicens : « Tu es qui venturus es? » Sed quærendum est quare Dominus non in præsentia discipulorum ipsius, sed illis abeuntibus Joannem laudibus prætulit : idcirco ne tamen videretur laudem humanam quærere, id est ut vellet laudari ab Joanne. Et quare illis abeuntibus coram turbis voluit eum Dominus laudibus præferre? Audierant enim turbæ Joannem perhibentem testimonium Domino, et dicentem : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, » et viderant quia missis discipulis suis interrogavit eum dicens : « Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? » Poterant ergo turbæ existimare Joannem esse instabilem et similem calamo, qui omni vento circumfertur, ut nunc Domino testimonium perhiberet, nunc vero de eo dubitaret; et ne forte turbæ hoc putarent, idcirco coram turbis cum multis laudibus prætulit dicens : « Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatum? » Quod enim Dominus dixit : « Quid existis in desertum videre? » percunctatio est; quod vero sequitur, « arundinem vento agitatum? » interrogatio est; veteres enim hoc distare dixerunt inter percunctationem et interrogationem: dixerunt enim quod ad percunctationem multa responderi possunt, ad interrogationem vero tantum unum, id est: non. Aut etiam, cum enim Dominus dicit : « Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatum? » non affirmando, sed potius denegando hoc dicit, ac si diceret : Nunquid, quando existis in desertum ad Joannem, ideo existis ut videretis hominem similem arundini quæ omni vento circumfertur, ut nunc de illo dubitet cui prius testimonium perhibuerat? certe non est Joannes talis ut nunc dubitet eum esse Dei Filium, cui prius testimonium perhibuerat; non sibi sed discipulis suis interrogavit. Et sciendum quia arundo in divinis Scripturis varias et diversas habet significationes. Significat verbum, ut illud : « Lingua mea calamus scribæ; » significat sanctorum prædicatorum doctrinam, ut illud : « In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, oritur viror calami et junci, » quia in eis quos populus antiqui hostis malitia possidebat, et doctorum scientia, et auditorum obedientia coercebatur. Orietur in ea viror calami et junci, id est in sancta Ecclesia orientur scriptores et auditores. Per juncum vero debent auditores intelligi. Per aquæ humorem juncus et calamus nasci solent; nam ex una eademque aqua utraque prodeunt, et calamus quidem ad scribendum assumitur, cum juncus vero scribi non potest. Quid in juncus igitur et calamo accipere debemus? nisi quia una est doctrina veritatis quæ multos auditores irrigat. Sed irrigati alii ad hoc usque in verbo Dei proficiunt, ut etiam scriptores fiant, videlicet tanquam calami. Alii vero verbum Dei audiunt, bonæ spei et rectorum operum viriditatem tenent, sed tamen ad scribendum proficere nullatenus possunt. Significat etiam mentes hypocritarum ab omni fructu bonorum operum vacuas, ut illud : « Sub umbra dormit in se-

creto calami in locis humentibus. » Significat præterea nitorem beatitudinis electorum, ut illud : « et tanquam scintillæ in arundinetis discurrunt. » Significat tandem carnalem animum sicut in hoc loco, arundo enim vacua res est nullam habens medullam intrinsecus, nullumque fructum extrinsecus, quæ etiam secundum levitatem naturæ suæ non solum a statu ventorum, sed etiam ab aliqua levi aura flectitur. Pulchre ergo per arundinem carnalis animus designatur, quia si ab ore proximi aura favoris vel laudis flaverit, mox hilarescit et extollitur, totumque se ad gratiam inclinat; si vero congerit ut inde aura detractionis erumpat unde prius aura favoris manavit, ad vim furoris et iracundiæ provocatur. Joannes quidem arundo vento agitata non erat, quia nec gratia alicujus eum blandum, nec ira asperum faciebat, quoniam hunc neque prospera erigere, nec adversa noverant inclinare. Arundo vento agitata non erat, quia a status sui rectitudine nulla eum rerum varietas inflectebat. Discamus itaque et nos arundinem vento agitatum non esse, id est, inter auras linguarum animos nostros solidemus, et inter mundanas varietates status mentis nostræ semper sit inflexus, ut neque prospera nos elevent, nec adversa conturbent, juxta illud Apostoli : « Estote pugnantibus tum in prosperis, tum in adversis. » Sequitur : « Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? » Joannes non mollibus vestimentis, sed pilis camelorum vestitus fuisse perhibetur; id quod alibi manifestat idem evangelista dicens : « Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum. » Sed quantum ad superficiem historiae attinet, in abjectione, vilium vestimentorum virtus esse monstratur, et si in appetitu pretiosarum vestium peccatum non esset, nequaquam Dominus Joannem de asperitate vestium laudasset; et si hoc culpa non esset, nequaquam Petrus apostolus per epistolam feminas ab appetitu pretiosarum vestium compesceret dicens : « Non in veste pretiosa: » ubi animadvertendum quanta culpa sit viros hoc appetere, a quo ipse pastor Ecclesiæ feminas procuravit prohibere. Et est sensus : « Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt, » id est non cœlesti, sed terreno regno militant qui dura et aspera pro Deo perpeti fugiunt, et qui hujus sæculi molliem et delectationem quærunt. Illi ergo mollibus vestiuntur, qui secundum pompas et delectationes hujus sæculi vivunt, et ambitiosis vestibibus induuntur; hi nimirum et aulas regum appetunt, et in eorum domibus habitare congaudent. Et sciendum quia falsa doctrina semper humanam laudem requirit, ut per eandem terrena lucra accumulare possit, et copiis terrenarum rerum affluere. Sicut enim illi qui serico et purpura et bysso nitide compli aulas regum appetunt, et in eorum domibus habitare congaudent, sic e contrario admonentur sancti viri ut, necessariis vestimentis contenti, aulas regum semper declinare studeant. Potest etiam iste locus altius intelligi hoc modo, quasi per molles

vestes designentur carnales delectationes, et concupiscentiæ. Illi ergo mollibus induuntur qui per carnales concupiscentias et delectationes suis peccatis, quasi quibusdam vestimentis, induuntur, unde Psalmista dicit: « Induit se maledictione sicut vestimento. » Aliter, illi mollibus vestiuntur qui malis hominibus adulantur, et vitam malorum hominum quasi quibusdam blandimentis fovēt, et peccata eorum diversis suasionibus cooperiunt. Joannes enim mollibus vestitus non erat, quia vitam peccantium non blandimentis fovebat, sed rigore asperæ invectionis increpabat dicens: « Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? » Hinc Salomon dicit: « Verba sapientium quasi stimuli, et quasi clavi in altum fixi. » Et bene quidem verba sapientium stimulis et clavis assimilantur, quia culpas peccantium nesciunt palpare, sed pun- gere; nesciunt fovere, sed increpare. « Sed quid existis videre? Prophetam. » Quod enim Dominus dicit: « Sed quid existis videre? » non hoc negando sicut superius, sed potius affirmando ait; unde et mox subjungit: « etiam dico vobis et plusquam prophetam. » Sed quærendum est quare Dominus dicat Joannem plusquam prophetam, cum ipse alibi requisitus negaverit se esse prophetam. Nunquid aliud Veritas clamat, et aliud præco Veritatis denuntiat? Sed non debet videri contrarium, quia unde Dominus eum dicit esse plusquam prophetam, inde se Joannes negavit esse prophetam. Nam prophetæ officium ventura est prædicare, non etiam præsentia demonstrare. Joannes enim propheta fuit quousque futura prædixit; sed plusquam propheta fuit, quia quem cæteri prophetæ futurum prædixerunt, iste digito præmonstravit dicens: « Ecce Agnus Dei. » Et quia dixerat eum Dominus non esse arundinem vento agitatam, neque mollibus vestitum, et nomen prophetæ huic impar esse ostendit; et ut demonstraret quis recte dici possit, subjunxit dicens: « Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum. » Hoc testimonium de Malachia propheta sumptum est, sed illic loquitur sub persona Filii, hic vero sub persona Patris, et non debet videri contrarium, quia quorum una est natura, una potestas, una divinitas, una est locutio. « Ecce mitto angelum meum, » id est Joannem « ante faciem tuam, » hoc est ante mysterium tuæ incarnationis; « qui præparabit viam tuam ante te, » hoc est poenitentiam prædicando et baptizando. Ille enim Domino viam parat qui rectam fidem et bona opera prædicat; angelus namque nomen est officii, non naturæ, quod enim Græce *angelus*, Latine *nuntius* dicitur; et Joannes idcirco angelus dictus est non naturæ societate, sed officii dignitate. Recte ergo qui supernum Judicem venerat nuntiare angelus dictus est, ut dignitatem servaret in nomine quam explebat in operatione. Altum quippe nomen est angeli, sed vita Joannis non inferior fuit; recte ergo potuit dici angelus terrenus, et homo cælestis. Et sciendum quia non solum Joannes angelus dictus

A est, sed etiam omnes qui sacerdotii nomine censentur angeli vocantur; unde dicit Propheta: « Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est. » Et non solum sacerdotes, sed etiam omnes fideles; quicumque enim fidelis proximos suos a pravitate retrahit, et eos ad bene operandum cohortatur, et eis æternum supplicium et cæleste regnum nuntiat, recte angelus dici potest, juxta illud quod in Apocalypsi legitur: « Qui audit dicat: Veni, » id est qui aliquam spiritalem gratiam per occultam inspirationem accipit, et proximo suo nuntiare studeat, quatenus ipse veniat, et cum eo accipiat. Hinc est etiam quod in templo Domini non solum phialæ sed etiam cyathi facti sunt. Sequitur: « Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. » Quia dixerat Dominus superius Joannem esse plusquam prophetam, idcirco et nunc ad astruendam ejus magnitudinem usus est sermone veritatis dicens: « Amen, » quod interpretatur *vere*. Si enim Joannes de Christo dubitasset, et eum verum Dei Filium ignorasset, nequaquam Dominus tot laudibus eum coram turbis prætulisset. Sed quærendum est quare Dominus dicat: « Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista; » si enim inter natos non surrexit major illo, ergo nec ipse Christus; ille enim ex muliere natus est, testante Apostolo, qui ait: « factum ex muliere, factum sub lege; » non enim debet videri contrarium quia mulier in hoc loco pro sexus corruptione ponitur. Illis ergo Dominus Joannem prætulit qui ex mulieribus, hoc est ex corruptione maris et femine, nati sunt, sed non illi certe qui ex Spiritu sancto ex Virgine natus est.

HOMILIA III.

IN ILLUD MATTHÆI: *Venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ dicens: Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum, etc.*

Quod dicit sanctus evangelista « in diebus illis, » si tantum superioribus verbis jungatur, quibus dicitur: « admonitus Joseph secessit in partes Galilææ, » valde contrarium videtur Lucæ qui dicit puerum duodecimo anno remansisse in templo, et parentes ejus per omnes annos ascendisse Hierosolimam in die solemni Paschæ, et post hoc narrat Joannem prædicare cœpisse. Ergo si ita est, ut Matthæus dicit, id est, quod Joannes statim prædicare cœpisset postquam Joseph reversus est de Ægypto cum puero, et veniens habitavit Nazareth, quomodo verum est quod Lucas ait, qui narrat puerum duodecimo anno remansisse in templo, et parentes ejus per omnes annos ascendisse Hierosolimam in die solemni Paschæ, et puerum crevisse, maxime cum Joannes in perfecta ætate cœperit prædicare? Et ut nulla sit contrarietas, quod dicit « in diebus illis, » non est specialiter referendum ad illud tempus: « Postquam Joseph reversus est de Ægypto cum puero, et veniens habitavit Nazareth, »

sed generaliter referendum est ad omne tempus infantiae et pueritiae Domini, ut sit sensus : « in diebus illis, » id est postquam hæc vel illa gesta sunt, quæ cæteri evangelistæ de infantia et pueritia Domini usque ad trigesimum annum narrant, « tunc venit Joannes ; » et sciendum quod omnes evangelistæ faciunt mentionem hujus prædicationis Joannis. Ecce beatus Matthæus, postquam narrat Joseph reversum de Ægypto cum puero venisse et habitasse Nazareth, mox jungit dicens : « Venit Joannes Baptista prædicans, » etc. Marcus, sequipeda illius, in principio Evangelii sui fecit mentionem hujus prædicationis dicens : « Initium Evangelii, » et cætera usque ubi ait : « Vox clamantis in deserto, » et quia nihil præmisit, idcirco non dixit « in diebus illis, » aut aliquod tale. Lucas vero, postquam narravit puerum duodecimo anno remansisse in templo, et parentes ejus per omnes annos ascendisse Hierosolimam, mox subjungit dicens : « Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto. » Joannes ultimus et faundior cæteris evangelistis, postquam narrat Verbum in principio fuisse apud Patrem, et Patrem omnia per ipsum condidisse, et Verbum caro factum fuisse, et habitasse in nobis, statim subjungit dicens : « Fuit homo missus a Deo cui nomen erat Joannes. » Ecce sancti evangelistæ vario modo, et diversis in locis faciunt mentionem istius prædicationis, et quare hoc ? quia illorum erat præparare cor, Domini autem dirigere stylum et intentionem, nam sic unusquisque eorum descripsit, sicut Spiritus sanctus dictavit. Et sciendum quod S. Matthæus non solum tempus, locum, et personam, sed etiam officium et studium beati Joannis demonstrat his verbis. Personam revera demonstrat cum dicit : « Venit Joannes ; » officium, cum subjungit : « Baptista, » studium cum ait : « prædicans » locum cum dicit : « in deserto Judææ, » generale tempus cum ait : « in diebus illis. » Et pulchre Joannes a pœnitentia prædicare cœpit, nam idcirco a pœnitentia prædicare cœpit, quia per pœnitentiam errata corriguntur, nec solum naturalia et originalia, sed etiam amissa. Veruntamen sciendum est quia non ipse primus nec solus pœnitentiam prædicavit, sed habuit testimonium a veteribus ; multa namque exempla pœnitentiæ reperiuntur in Veteri Testamento ; dicit enim Dominus per prophetam : « Nolo mortem peccatoris, » et item : « Convertimini ad me et agite pœnitentiam. » Et Job dicit : « si peccavi inscius, et celavi iniquitatem meam. » Et quia per pœnitentiam proximiores Deo efficimur, et regno cœlorum appropinquare possumus, ideo pulchre subjungit dicens : « Appropinquavit regnum cœlorum. » Regnum cœlorum quatuor modis dicitur. Dicitur enim Christus, ut illud : « Regnum Dei intra vos est : » dicitur sacra Scriptura, ut illud : « Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus : » dicitur sancta Ecclesia, juxta illud : « Simile est regnum cœlorum

A homini regi, » et item : « Simile est regnum cœlorum decem virginibus. » Dicitur et supernum solium, et illud : « Multi venient ab oriente et occidente, et recumbent cum Abraham, Isaac, et Jacob in regno cœlorum. » Et hoc totum hic intelligi potest ut sit sensus : « appropinquavit regnum cœlorum, » id est ut Christus regnet in vobis ; sive, « appropinquavit regnum cœlorum, » id est, ut qui carnaliter Scripturam intelligebatis, intelligatis spiritualiter ; sive, « appropinquavit regnum cœlorum, » id est ut, qui eratis Synagoga, sitis Ecclesia ; « sive, appropinquavit regnum cœlorum, » id est ut cum Christo in superno solio regnetis. « Hic est qui dictus est per Isaiam prophetam. » Dubium est namque *cujus sint hæc verba, Baptistæ scilicet, an evangelistæ. Videntur quidem evangelistæ esse ; sed si sobrio dicta sanctorum evangelistarum consideremus, non incongrue Baptistæ esse creduntur. Matthæus enim de se ipso dicit : « Dum præteriret Jesus vidit hominem sedentem ad teloneum, Matthæum nomine, » nec dixit vidit me ; et Joannes : « discipulus ille quem diligebat Jesus, » et item : « Hic est discipulus qui testimonium perhibet de his, et scripsit hæc, » nec dixit Ego sum. Et in Veteri Testamento legitur : « Erat Moyses mitissimus, super omnes qui morabantur in terra. » Et Job : « Vir erat in terra Hus, nomine Job, » nec dixit Ego eram. Sic et hæc verba non incongrue possunt esse Joannis Baptistæ, ut ipse de se dixerit : « Hic est qui dictus est per Isaiam : » Et quod mirum si ipse de se hoc dixit, cum alibi interrogatus quis esset respondit : « Ego vox clamantis in deserto. » Et quare Joannes vox dictus est a propheta ? Quia Verbum Dei præibat ; nam ex ipsa nostra locutione cognoscere possumus quia verbum audiri non potest, nisi prius præcedat vox. Sic et Joannes præcessit Verbum illud, scilicet de quo scriptum est : « In principio erat Verbum. » Nam idcirco directus est ut per mysterium prædicationis ejus Verbum Patris ab hominibus agnosceretur. Ubi autem clamaverit manifestat eum subjungit « in deserto. » Quantum ad historiam pertinet, in deserto clamabat, quia remotus erat a turbe Judæorum : spiritualiter vero in deserto clamare dicitur, quia derelictæ ac destitutæ Judææ solationis suæ redemptionis annuntiabat si credere vellet. Et quod clamaverat manifestat cum subinfertur : « Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. » Ille autem venienti Domino ad corda auditorum viam parat, qui rectam fidem et bona opera prædicat, ut hæc vis gratiæ penetret, et lumen veritatis illustret ; et ille rectas semitas facit, qui per sermonem bonæ prædicationis mundas cogitationes in animo format. Et sciendum quia non solum Isaias prævidit hæc præcursorem Domini venturum, sed etiam Psalmista cum sub persona Dei Patris dicebat : « Paravi lucernam Christo meo, » id est Joannem Filio meo. Et bene Joannes lucerna dicitur, quia sicut Lucifer ante solem, lucerna ante dominum miles ante regem, præco ante judicem ; sic et Jo-*

nes præcessit Christum; miles enim directus a rege hoc modo viam ei præparat: valles implet, tumentia planat, et omnia offendicula aufert, ut gressus incedentis non offendat, sic et Joannes paravit viam Domini. Qualiter vero via Domini præparanda sit aliter evangelista, imo et ipse propheta manifestat cum ait: « Omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur. » Per valles designantur humiles, per montes et colles superbi. In adventu Domini valles impletæ sunt, montes et colles humiliati quia, sicut ipse dicit, « Omnis qui se exaltat humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur; » hinc alias scriptum est: « Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. » Potest etiam hoc intelligi dictum de Judaico et gentili populo; gentiles enim erant valles id est humiles, quia idolorum cultores erant, et diversis criminibus irrefiti; Judæi vero montes et colles, id est, superbi erant propter legis acceptationem, et Dei cognitionem. Sed in adventu Domini valles impletæ sunt, et montes et colles humiliati, quia gentilis populus se humiliando per fidem donum gratiæ suscepit, quod Judaicus populus superbiendo a se repulit. Potest et hoc intelligi de unoquoque viro humili et superbo; moraliter enim quicumque immunditia, et fornicatione, et voracitate, et ebrietate delinetur « vallis » est; ille vero qui in superbia, et jactantia, et vana gloria consistit, « mons et collis » est. Sed homines adjuti gratia Dei cum transeunt de immunditia ad munditiam, de fornicatione ad continentiam de voracitate ad abstinentiam, de ebrietate ad sobrietatem, valles implentur. Item si adjuti divina gratia transierint de superbia et jactantia ad humilitatem, et de vana gloria ad despectum propriæ carnis, tunc profecto montes et colles humiliantur. Hoc modo unusquisque nostrum viam Domino debet præparare; ille enim viam Domino parat, qui de vitiis ad virtutem transit, quoniam viæ Domini sunt fides et justitia, semitæ vero illius cæteræ virtutes. Has vias sibi notas fieri optabat Psalmista cum dicebat: « Vias tuas, Domine, notas fac mihi, et semitas tuas edoce me. » Et quæ sint ipsæ viæ consequenter manifeste curavit indicare dicens: « Universæ viæ Domini misericordia et veritas sunt; » et cæteræ virtutes, id est, fides et justitia et similia semitæ ipsius sunt. Et istas vias hortatur nos Jeremias propheta inquirere cum dicit: « Stans super vias, et interrogato de semitis antiquis quæ sit via bona, et ambulate in ea. » Sequitur: « Et erunt prava in directa. » Prava sunt corda malorum hominum, per injustitiam detorta; sed tunc prava in directa commutantur cum corda malorum hominum ad justitiæ regulam diriguntur. Asperæ sunt mentes hominum furore et indignatione perturbatæ, quæ verbum prædicantis audire contemnunt, sed tunc « aspera in vias planas » commutantur, cum eæ mentes hominum ira commotæ, ad gratiam mansuetudinis redeunt, quæque prius verbum prædicationis audire noluerunt, conversæ ad beatitudinem, et ad lenitatem, delectabiliter au-

diunt pacatæ, « Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum. » Hucusque videntur verba Joannis ab eo loco ubi ait: — « Pœnitentiam agite; » ab hinc vero verba sunt sancti evangelistæ. Et quia beatus Matthæus superius dixerat Joannem venisse, et pœnitentiam in deserto Judææ prædicare cœpisse, ut ostenderet non immerito, sed digne ad officium prædicationis accessisse, idcirco de asperitate vestium, et vilitate ciborum cœpit eum laudare dicens: « Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum. » Vestimentum ipsius erat Deus et justitia, cibus ejus lex Christi et contemplatio divina; et quia ipse mundo mortuus erat et mundus illi crucifixus, idcirco non poterat pretiosas vestes desiderare, et lautiores cibos appetere. Sub ista tamen asperitate vestium et vilitate ciborum non condemnavit beatus Joannes temporalia bona, nec terrena bona docuit esse mala, quia omnia a bono Deo creata sunt, sed sub habitu vestimentorum et vilitate ciborum ostendit se peccata totius humani generis deflere. Nam multi sanctorum Patrum in præterito tempore peccata mundi defleverunt. Moyses enim propter grave peccatum populi nimia tristitia affligebatur, et in tantum dilexit populum ut optaret se deleri de Libro vitæ, si non dimitteretur peccatum populi. Josue vero minister et successor illius a mane usque ad vespèrum prostratus jacuit coram Domino propter peccatum populi Samuel omnibus diebus vitæ suæ luxit Saulem et populum quia recesserant a Domino. Elias vero multa jejuniis inedia affligebatur propter iniquitatem et peccata populi. Jeremias mœrens et lugens non potuit quin diceret: « Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrymarum, ut defleam peccata populi mei die ac nocte? » Et Daniel dicit: « Trium hebdomadarum spatio sedens in domo mea panem desiderabilem non comedi, et aquam desiderabilem non bibi, lugens peccata populi mei. » Sicut isti, sic et multi sanctorum defleverunt peccata generis humani. Ita et Joannes. Si enim habitum exterioris homini consideremus, quanti meriti interior homo sit agnoscere possumus. Ille enim, qui tali habitu utebatur extrinsecus, magni meriti erat intrinsecus, et in his verbis demonstratur vitam Joannis cœlestem fuisse, et gloriosam ejus humilitatem et pudicitiam honestatem. His etiam verbis sancti evangelistæ Dominus alibi annuit cum dicit turbis de Joanne: « Quid existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum? » subauditur Non; quod enim Dominus Joannem vestitum mollibus dicit non fuisse, hoc est quod beatus Matthæus hic cum pilis camelorum indutum esse ostendit. Per hoc vero, quod tam Dominus quam evangelista Joannem de asperitate vestium laudavit, ostendit quia Joannes non fuit fautor malorum, sed increpator, et vitam peccantium non blandimentis fovebat, sed asperæ invectionis verbis increpabat dicens: « Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira? » Moraliter quicumque vult vestigia Joannis sequi, non debet peccatores blandi-

mentis fovere, sed asperere, increpare juxta illud Salomonis: « Verba sapientium quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi. » Pulchre verba sapientium stimulis et clavis assimilantur, quia culpas peccantium nesciunt palpare, sed pungere, nesciunt fovere, sed increpare. Per zonam pelliceam designatur mortificatio ipsius Joannis; per mel silvestre, dulcis ejus prædicatio; nam tantæ dulcedinis ea fuit ut ipse Christus ab hominibus putaretur. Et ipsa ejus existimatio bene locustæ assimilatur: locusta enim elevata a terra cito cadit, et sic illa existimatio populi, qua Joannes Christus existimabatur, cito corruit, quia ille qui putabatur propheta, mox agnitus est Christus, et ille qui Christus, mox agnitus est propheta. Per Joannem, qui *Domini gratia* interpretatur, significatur Christus; et congrue quidem Dei gratia dicitur qui mundo gratiam Dei attulit. Per vestimentum illius designatur Ecclesia gentium, quæ bene vestimentum Dei dicitur, juxta illud quod Dominus per Jeremiam prophetam ait: « Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut vestimento vestieris. » Vestimentum namque Joannis de pilis camelorum fuit contextum, et sancta Ecclesia de gentilitate est congregata. Camelus enim immundum est animal, secundum legis præceptum, et significat gentilitatem. Et bene per camelum, quod immundum est animal, immunda gentilitas designatur, et quod ita sit manifestat Isaias dicens: « Inundatio camelorum operiet te. » Per zonam pelliceam mortificatio ipsius sanctæ Ecclesiæ intelligitur, unde Apostolus dicit: « Mortificate membra vestra quæ sunt super terram; » et item: « Carnis curam ne faceritis in concupiscentiis vestris. » Et Dominus in Evangelio: « Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes. » Pascha etiam celebraturi « lumbos præcinctos habere » jubentur; hanc enim zona agnitus est Elias, et hac zona, id est, hoc signo mortificationis agnoscuntur omnes fideles juxta illud Pauli: « Qui autem Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis. » Per locustas designantur hi qui de gentili populo antequam ad fidem transissent instabiles orant mente, et nec ad ista, nec ad illa se flectentes, rebelles et contradictores erant legis. Hi enim tales, tam prædicatione Joannis quam apostolica devicti, conversi sunt in cibum Dei; unde Dominus dicit: « Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me. » Cibus ergo Domini est voluntas Patris, et redemptio, et salus generis humani. Et quod per locustas gentilitas designatur ostendit Salomon cum dicit: « Locustæ enim cum non habeant regem, nec ducem, nec præceptorem, unaquæque graditur per turmas suas. » Sic et gentilitas cum non haberet regem Christum, nec ducem, nec præceptorem, id est aliquem latorem legis, aut aliquem doctorem vel prophetam, egressa est per turmas, id est de infidelitate ad gratiam Christi sub unitate fidei currit. Per mel silvestre designantur ii qui in gentili populo, antequam ad fidem venissent, dulcis

A conversationis, et sanctæ vitæ, et bonæ opinionis fuerunt, de quibus unus fuit ille Cornelius centurio de quo legitur in Actibus apostolorum, quia « erat vir justus et timens Deum, faciens quotidie eleemosynas plebi, et deprecans Deum die ac nocte. » unde promeruit ut angelus mitteretur ad eum qui diceret: « Corneli, exaudite sunt orationes tuæ, et eleemosynæ tuæ ascenderunt in conspectum Dei. » De iis etiam fuit ille potens eunuchus Candacis reginæ qui tanti studii fuit, ut non solum per annos omnes ascendere Hierusalem, sed etiam sedens in curru legeret Isaiam prophetam, quapropter promeruit ut dirigeretur ad eum Philippus diaconus, quatenus baptizaret eum: et isti tales cum essent mel silvestre in silva generis humani conversi ad fidem facti sunt mel domesticum in sinu sanctæ Ecclesiæ. » Tunc exibat ad eum Hierosolyma, et omnia Judæa. » Quod dicit « Tunc » ad superiora refertur ubi ait: « Venit Joannes Baptista prædicans in deserto. » Quærendum tamen est quare Joannes baptizabat, cum suo baptismo peccata relaxare non poterat; in solo enim baptismo Domini peccata nobis relaxantur. Verum idcirco baptizabat quatenus per omnia officium suæ præcursionis implet, ut qui factus est præcursor Domini nascendo, et prædicando, simul etiam fieret baptizando. Sive ideo baptizabat, quia baptismum illius figuram gerebat catechumenorum. Nam sicut modo catechizantur pueri ut digni fiant accedere ad sacramentum baptismatis, ita et ille baptizabat, ut illi quos aqua intingebat, postea devotius vivendo, digni fierent ad baptismum accedere Christi. Item quærendum est quare in Jordane baptizabat. Duabus vero de causis id fecisse putandum est: ut ibi scilicet aperiret januam regni cælestis, ubi datus est aditus filiis Israel intrandi in terram repromissionis, sive quia Jordanes a duobus fontibus nascitur, id est « Aior » et « Dan » qui oriuntur ad radicem montis Libani. Et ideo baptizabat in Jordane ut ostenderet quia necesse est omnibus renatis per aquam baptismi, ut studeant implere præcepta duorum Testamentorum confitentes peccata sua. Hinc descendit etiam consuetudo ecclesiastica ut illi qui baptizandi sunt prius abrenuntient diabolo, et operibus ejus, sæculo, et pompis ipsius. « Videns autem multos Pharissæorum et Sadducæorum. » Pharisæi interpretantur *divisi*, Sadducæi vero *justi*, vel *justificati*; Pharisæi enim erant presbyteri, id est seniores Judæorum Sadducæi autem eorum hæretici; negabant eorum Spiritum sanctum et angelos, et animam vivere post mortem, et ideo negabant esse resurrectionem, et quod isti negabant Pharisæi confitebantur. Fortassis viderat beatus Joannes istos Pharissæos et Sadducæos non simplici intentione venire ad baptismum suum, aque idcirco acriter eos redarguit dicens: « Progenies viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? » ac si diceret: Si ad meum vultis venire baptismum, simplici intentione veni-

te, et si meum vultis audire consilium facite fructus dignos pœnitentiæ. Illi enim qui quondam ob meritum fidei filii Abraham dicti sunt, modo propter infidelitatem filii serpentis dicuntur, id est diaboli: et bene diabolus serpens dicitur, quia per serpentem protoplastos decepit; et quod diabolus serpens dicatur manifestat Scriptura dicens: « Suscitabo super eos Leviathan serpentem tortuosum. » Et sciendum quia consuetudo est sanctarum Scripturarum ab imitatione operum nomina imponere, ut illud: « Audite, principes Sodomorum, et auribus percipe legem Dei nostri, populus Gomorrhæ; » et alibi: « Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa. » Nunquid idcirco Judæi adeo appellati sunt, quod a Sodomitis, aut ex Gomorrhæis nati sunt? Non, sed ab imitatione operum: acta enim illorum imitantur. Et bene isti Pharisei et Sadducei progenies viperarum dicuntur ab imitatione eorum; fertur enim quod uterque parens viperarum in conceptu simul et in partu extinguatur. Sic et ipsi Pharisei et Sadducei « progenies viperarum » vocantur, quia maxime illorum consilio crucifigendus erat Christus, Pater eorum, et per malam interpretationem mater illorum Synagoga est extincta; nam mali filii, malorum parentum acta imitantes, bene « progenies viperarum » dicuntur, quia quasi de venenatis parentibus venenati filii nascuntur. Sequitur: « Quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? » Quis subauditur nisi Deus? si vero quis demonstravit sub futuro tempore intelligatur: quis doctor, quisve prædicator dabit vobis consilium ut possitis evadere iram æternæ ultionis? Venturam illam appellat æternam damnationem, unde dicit Paulus apostolus: « Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis, nunc reconciliati, salvi erimus ab ira per ipsum. » Et item: « Tu autem secundum duritiam tuam, et cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, et revelationis justi judicii Dei. » Nos vero qui peccavimus, et in usu malæ consuetudinis involuti sumus, quomodo ab ira extremæ ultionis evadere possimus, dicat sanctus Joannes nobis quid facere debeamus. Ait enim: « Facite dignos fructus pœnitentiæ. » In quibus verbis notandum quod beatus Joannes non tantum fructus pœnitentiæ, sed dignos fructus admonet esse faciendos; quia aliud est facere fructus pœnitentiæ, et aliud dignos pœnitentiæ fructus, nam non par studium debet esse illi qui multa, et illi qui pauca, et illi qui aliqua illicita commisit. Illi qui nulla commisit, jure conceditur ut licitis utatur; illi vero qui aliquid commisit necesse est ut tanto a se abscindat licita, quanto meminit se perpetrasse illicita. Hac sententia uniuscujusque nostrum conscientia constringitur; nam unusquisque nostrum tanto majora luera sibi debet acquirere per pœnitentiam, quanto sibi majora damna intulit per culpam. Ille enim qui post actam pœnitentiam eadem vel similia com-

mittit pro quibus pœnitentiam gessit, aut dissimulat se agere pœnitentiam, aut ignorat.

HOMILIA IV.

IN ILLUD MATTHÆI: *Cum esset desponsata mater Jesu Maria Joseph, antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu sancto.*

Nativitatem Domini nostri Jesu Christi secundum carnem, qua Dei Filius homo fieri dignatus est, Matthæus evangelista brevi quidem sermone, sed plena veritate descripsit. Cœpit namque ab Abraham generationem patrum describere, et perduxit eas usque ad Christum, et ut ostenderet quantum distaret Nativitas Domini nostri Jesu Christi a cæterorum hominum nativitate, subjunxit: « Cum esset desponsata mater Jesu Maria Joseph. » Ostendit enim illos secundum solitam copulam maris et femine generantes et generatos; Justum vero nec generantem nec generatum, sed de Spiritu sancto ex Virgine conceptum et natum. Et quia Dei Filius nasciturus erat in carne, decebat ut non ex alia nasceretur, quam ex illa quæ virgo erat: et quia Virgo paritura erat, decebat ut non alium pareret quam qui Dei Filius esset. Sed sciendum quod beatus Matthæus non tempus, non locum, non ordinem conceptionis narrat, quæ omnia manifestissime beatus Lucas demonstrat cum dicit: « In mense sexto missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph de domo David, et nomen virginis Maria, » Et quia Virgo paritura erat Dei Filium, decebat ut prius ab angelo salutaretur, deinde divina virtute illustraretur, ac sic demum Dei Filium in se susciperet. Quærendum nunc est quare Dominus noster Jesus Christus non de simplici virgine, sed ex desponsata nasci voluerit, et sciendum quod plurimæ rationabiles causæ a sanctis Patribus traduntur; verumtamen præcipuæ hæ sunt: Prima est ut per Joseph origo demonstraretur beatæ Mariæ, cum ambo de una eademque tribu fuerint; secunda, ne quasi adultera lapidaretur ab Judæis, si virum non haberet et filium procreasset; tertia, ut fugiens in Ægyptum haberet maritale solatium, quo sustentaretur, hoc est haberet virum qui Dominum in Ægyptum ferret et referret, et necessaria femine fragilitati subministraret, et fidelis custos et tutor integerrimæ virginitatis, et testis certissimus, et nutritus esset Domini fidissimus; quarta, quam addidit martyr Ignatius, ut partus ejus celaretur diabolo, id est ut non haberet diabolus suspectum partum, dum videret eum ex conjugate natum. Si enim de simplici virgine nasceretur, facile diabolus eum Dei Filium agnosceret, et nunquam crucifigeretur; unde est illud Apostoli: « Si enim agnovissent, nunquam majestatis Dominum crucifixissent. » Sequitur: « antequam convenirent. » Hoc verbum conveniendi, non ipsum concubitum, sed tempus significat nuptiarum, id est quando ea quæ fuerat sponsa incipit esse uxor; et est sensus: antequam convenirent, id

est antequam rite solemniter nuptiarum celebrarent; nam quod postea acceperit eam, evangelista in subsequentibus manifestat cum dicit, quia movente angelo accepit eam Joseph, et quia non concubebant, idcirco subjungit : « et non cognoscebat eam. » Tamen « inventa est habens in utero, » et certe a nullo alio nisi ab Joseph, quia maritali sententia pene omnia futuræ conjugis noverat, et idcirco tumentem ejus uterum curioso deprehendebat intuitu. « Joseph autem vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. » Bene justus, quoniam justitiæ custos erat, videbat namque sponsam concepisse suam, quam noverat a nullo viro fuisse attactam; videbat gravidam, quam vere noverat castam, et quia legerat in propheta « de radice Jesse exiet virga, et flos de radice ejus ascendet, » et noverat beatam Mariam originem duxisse de stirpe David, qui fuit filius Jesse, legeratque etiam : « Ecce Virgo in utero concipiet, et pariet filium, » idcirco non discredebat, vel diffidebat hanc prophetiam esse implendam in ea; et cum esset justus, et omnia juste vellet agere, dignum existimavit ut hæc nulli proderet, et tamen eam non acciperet uxorem, sed, mutat o propositio nuptiarum, dimitteret eam, ut maneret sponsa sicuti fuerat. Et hoc est quod dicit evangelista, « et nollet eam traducere, » id est palam facere, sed occulte voluit dimittere, id est tempus nuptiarum mutare : quod si fecisset, per pauci essent qui non magis autumarent eam meretricem quam virginem, et idcirco repente consilium Joseph divino mutatum est consilio, nam « hæc eo cogitante, ecce angelus Domini in somnis apparuit ei. » Justo Joseph, juste omnia cogitanti, et disponenti bene justus directus est nuntius, qui ad conservandam Virginis famam monuit ut eam acciperet uxorem. Hinc beatissimus Ambrosius ait : Maluit Dominus quosdam de suo ortu, quam de matris pudore dubitare; maluit aliquos modum suæ conceptionis ignorare, quam castitatem suæ Genitricis infamare; hoc est magis elegit ut filius fabri diceretur, quam ut ejus mater adultera vocaretur. Per hoc vero quod angelus in somnis apparuit Joseph, requies designatur mentis, et quia quiescebat a curis sæcularibus, idcirco angelica visitatione pariter et locutione meruit perfrui. « Joseph, fili David, noli timere. » Blandientis affectu angelus alloquitur Joseph, cum eum proprio nomine, et filium David, vocat; erat enim filius David non tantum genere, sed fide et imitatione. « Noli timere accipere Mariam conjugem tuam. » Monuit ut acciperet ad nomen conjugii, non ad operis officium; « quod enim natum est in ea de Spiritu sancto est; » et ut dignitas partus ostendatur ait : « Pariet autem filium et vocabis nomen ejus Jesum, » hoc est totius mundi Salvatorem, et universorum salutis Auctorem. Salvat ipse quidem non infideles, non incredulos, sed populum suum, hoc est, in se credentem; salvat non tam a visibilibus hostibus, quam potius ab invisibilibus, hoc est a peccatis; salvat non armis pugnando, sed

peccata relaxando. Quod autem tali nomine nuncupari debuisset, longe ante prædixerat per Isaiam cum ait : « Justus et salvans Dominus non est præter me. » Et quod tali nomine vocari debuisset, etiam antequam nasceretur ipse prædixit per prophetam : « De ventre matris meæ vocavit me Dominus nomine meo. » Sequitur : « Hoc totum autem factum est ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam. » Quærendum est in hoc loco quare dixerit sanctus evangelista totum factum esse, cum superius solam narraverit conceptionem. Sciendum tamen quod idcirco sanctus evangelista totum factum esse dixit, ut per hoc demonstraret, quod ante in præscientia Dei totum factum fuit quam fieret apud homines, sive quia præteritarum rerum erat narrator, et ideo totum factum erat : mos namque fuit hujus sancti evangelistæ pene omnia quæ dixit exemplis Veteris Testamenti confirmare, maxime propter illos Judæos qui ita crediderunt in Dominum Jesum Christum, ut timerent recedere a carnali observatione legis, ut tanto facilius retraheret eos ab ipso timore, quanto jam viderent et agnoscerent ea esse completa in gratiam Evangelii, quæ prædicta vel gesta fuerant in Veteri Testamento : « Ecce Virgo in utero habebit. » Quod Virgo esset conceptura, et Dei Filius paritura multis demonstratur exemplis; Salomon enim dicit : « Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem. » Sapientia Christus est, de quo Apostolus dicit : « Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam. » Hæc sapientia itaque ædificavit sibi domum, vel matrem de qua sumpsit carnem, vel corpus in Virgine, in quo apparuit visibiliter inter homines. Et Psalmista dicit : « Mater Sion dicet : Homo, » etc. Mater Sion ipsa est beata virgo Maria, et Christus « homo factus est in ea, » quia Filius Dei carnem sumpsit ex ea; « et ipse fundavit eam Altissimus, » quia ipse Altissimus, qui homo factus est, fecit sibi matrem, de qua nasceretur secundum humanitatem. Hinc et Isaias : « De radice, inquit, Jesse exiet virga, et flos de radice ejus ascendet. » De radice Jesse exivit virga, quia de stirpe David qui filius Jesse fuit, ut diximus, originem duxit beata Maria, quæ florem munditiæ, id est Dominum Jesum Christum, absque macula peccati concepit et genuit. Hæc est virga illa Aaron quæ frondit, et frondes in amygdalum produxit; nam sicut illa absque humore ullo terræ flores et frondes in amygdalum produxit, ita et beata virgo Maria absque ullo humano semine concepit, et peperit Christum. Et bene Dominus noster Jesus Christus similatur amygdalo : nam sicut amygdalum constat ex osse, cortice, et medulla, ita Dominus noster Jesus Christus constat ex divinitate et humanitate, carne scilicet et anima, et qui absque humano semine natus est de Virgine, ideo per Prophetam loquitur dicens : « Ego autem sum vermis et non homo. » Nam sicut vermis ex ligno absque ullo semine nascitur, ita et Christus de Virgine. Inde est etiam quod secundum septuaginta Interpretes scarabeus de ligno clamat.

Quærendum est etiam quare dicat sanctus evangelista « habebit » cum propheta dicat « concipiet; » et sciendum quod quia propheta futura prædicabat, idcirco posuit « concipiet, » nam illud concipitur quod non habetur. Evangelista vero quia de præterito narrabat historiam, ideo mutavit « concipiet, » et posuit « habebit; » quoniam illud quod habetur jam non concipitur, sed tenetur. Quod autem dicit: « Vocabitur nomen ejus Emmanuel, » putandum est hoc nomen sic interpretatum fuisse ab aliquo translatores, non a propheta vel evangelista, ne hoc haberetur obscurum vel confusum apud Latinos. Hoc namque nomine duæ substantiæ Domini nostri Jesu Christi, divinitatis scilicet et humanitatis in una persona designantur, quia qui ante omnia sæcula ineffabiliter genitus est a Deo Patre, idem ipse in fine temporum factus est Emmanuel, id est « Nobiscum Deus » ex Virgine matre. Quod autem dicitur « Nobiscum Deus, » potest intelligi hoc modo: Nobiscum factus est, hoc est passibilis, mortalis, esuriens, sitiens, lassescens, et per omnia nostri similis absque peccati affectione: sive « Emmanuel » hoc est nobiscum Deus factus est, quia substantiam nostræ fragilitatis, quam assumpsit, substantiæ suæ divinitatis in unitate personæ univit et conjunxit, quando « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis; » ut mirum in modum inciperet esse quod nos sumus, nec tamen desineret esse quod erat. « Exurgens autem a somno Joseph fecit quod præcepit ei angelus Domini. » Eo ipso aditu redit vita, quo ingressa est mors, id est per virginem feminam, et per obedientem virum. De virgine terra creatus est Adam, de virgine femina natus est Christus. Per inobedientiam Adæ omnes perditum sumus, per bonum obedientiæ Joseph omnes ad pristinum statum revocamur; nam his verbis magna nobis virtus obedientiæ commendatur, quibus dicitur: fecit sicut præcepit ei angelus Domini; accepit videlicet Mariam celebratis nuptiis, atque accepit, ut ea conjux vocaretur, non ut tamen concumberent, quia sequitur: « et non cognoscebat eam. » Fuerunt quoque nonnulli qui dixerant quod Joseph non celebratis nuptiis beatam Mariam accepit, sed bene ait Beda: Ille qui hoc didicit ostendat ubi licitum fuit unquam apud Judæos quod sponsi et sponsæ simul convenirent absque celebratione nuptiarum, et si ostenderit, nos sano ejus sensui cedimus; tantum videat ne aliquod tale proferat, quod matrem Domini infamet; et cum hoc ostendere non potuerit, nostræ credat assertioni. Et « non cognoscebat eam. » Hoc verbum *cognosco* aliquando in sacris Scripturis pro cognitione ponitur, ut illud: « Cognovit Joseph fratres suos, ipse tamen non est agnitus ab eis: » et item: « Remansit puer Jesus in Hierusalem, et non cognoverunt parentes ejus. » Pro concubitu etiam ponitur, ut illud: « Cognovit Adam adhuc etiam uxorem suam, et genuit ex ea filios et filias. » Sic et in hoc loco pro concubitu ponitur et « non cognoscebat eam, » id est non concumbebat cum ea « donec peperit fi-

lium suum primogenitum. » Fuerunt præterea nonnulli hæretici qui dixerunt quod Joseph et beata Maria post natum Dominum simul convenissent, et filios eos procreassent, quos sancti evangelistæ fratres Domini appellant, et ad suum errorem confirmandum sumpserunt hoc testimonium dicentes, quod nequaquam sanctus evangelista dixisset « donec, » nisi post Dominum natum simul convenissent. Sed procul repellat Deus hunc errorem a cordibus fidelium; sciendum namque est quod sanctus evangelista illo tempore, scilicet ante partum, negare studuit quod Joseph non cognovit eam, ne aliqua suspicio posset oriri; post partum vero nullum dubium esse credidit quod non convenerint, ideoque negare non curaverit. Si enim illa legalis Maria, postquam divino meruit perfrui eloquio, carnali non legitur copulæ permista; Noe etiam et Moyses postquam divinis perfrui eloquiis meruerunt non concubuisse leguntur, quis sanæ fidei audeat dicere hanc evangelicam Mariam, et hunc evangelicum virum Joseph scilicet post natum Dominum convenisse, præsertim cum illis in castitate permanentibus singulari gratia natus est Dei Filius? Verum tamen sciendum quia solet « donec » pro infinito accipi, ut est illud: « donec senescaris ego sum. » Nunquid, postquam ille senuerit, desiit esse Deus? Non; sed sic est intelligendum: Ego semper ero etiam postquam vos senueritis. Et item: « Vivo ego, dicit Dominus; non delebitur hoc peccatum vestrum donec moriamini. » Nunquid postquam mortui erunt, deletum est peccatum eorum? Non; si enim ante non est deletum, post mortem minime. Et Psalmista inquit: « Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. » Nunquid postquam facti sunt inimici illius scabellum pedum ejus, desiit Filius sedere a dextris Patris? Non; sed talis est sensus: Inimici quidem tui pedibus tuis subjicientur, et tu a dextris meis semper sedebis. Et in Evangelio legitur: « Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. » Et est sensus: quia nunquam reddes, nunquam exies. Sic et in hoc loco pro infinito accipitur: « et non cognoscebat eam donec peperit filium suum, » id est nunquam cognoscebat. Sciendum est præterea quia fuerunt nonnulli hæretici qui dixerunt Dei Filium non veram carnem ex Virgine sumpsisse, sed imaginarium corpus habuisse, ideoque addidit « suum, » hoc est proprium, non adoptivum, non aliunde, neque ex nihilo, sed ex sua substantia, et sancto Spiritu conceptum et natum. Sequitur « primogenitum. » Non etiam defuere hæretici qui ad confirmandam sententiam sui erroris hoc verbum assumpserunt dicentes, quod nequaquam sanctus evangelista dixisset « primogenitum, » nisi is habuisset fratres; falso tamen, nam primogenitus dicitur non ille solummodo quem fratres sequuntur, sed qui primus nascitur, sive non. Legis namque præceptum fuit ut « omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocaretur, et omnia pri-

mogenita Deo in templo offerrentur, et septem diebus essent sub uberibus matrum, octava die vero offerrentur Domino. » Et nunquid illa solummodo primogenita offerebantur quæ fratres sequebantur? Non, sed omnia quæ primo nascebantur. Et item legitur quia « percussit Deus primogenitum in terra Ægypti: » et nunquid illa solummodo primogenita percussit, quæ fratres fuerant secuti? Non, sed omnia quæ primo nata sunt tam de hominibus quam de animalibus. Ergo omnis unigenitus recte potest dici primogenitus; verumtamen non omnis primogenitus dicitur unigenitus. Dominus igitur Jesus Christus cum sit unigenitus bene dicitur primogenitus, quia primus de Virgine est natus, et natus quidem non devirginavit matrem, quæ virgo semper permansit; de ea namque scriptum est: Porta hæc clausa erit, et vir non transibit per eam: solus Dominus egredietur per eam, et erit semper clausa. Et quid mirum si unigenitus Dei Filius primogenitus dicitur eo quod primus natus sit de Virgine? cum etiam primogenitus mortuorum dicatur, unde est illud: « Ipse est testis fidelis primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ. » Bene quidem primogenitus mortuorum dicitur, quia ipse primus a mortuis resurrexit, et nobis aditum resurgendi de morte ad vitam dedit. Dicitur etiam « primogenitus in multis fratribus, » ut illud Apostoli: « Quos autem præscivit et prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. » In quibus multis? In illis videlicet de quibus Joannes apostolus ait: « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. » Et sciendum quia non solum dicitur primogenitus in illis qui post eum fuerunt, sed etiam in illis qui ante ejus nativitatem exstiterunt, qui bene utique possent dicere cum Joanne: « Post nos venit vir qui ante nos factus est, » atque etsi post nos natus est, tamen potentia suæ divinitatis nos præcessit. Primogenitus etiam dici potest secundum ipsam naturam divinitatis, ut illud: « Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam » Sapientia loquitur, et sapientia Christus est, de quo Apostolus: « Christum Dei virtutem et Dei sapientiam. » Hunc Christum Dei virtutem et Dei sapientiam Virgo mater in fine temporum concepit et peperit, quem Deus Pater ante omnia sæcula ineffabiliter genuit. Præterea dicitur primogenitus eo quod ipse primus aperuit vulvam sanctæ Matris Ecclesiæ ad procreandos Deo filios per aquam baptismatis. « Et vocavit nomen ejus Jesum. » Liqueat hoc nomen fuisse notissimum sanctis Patribus et Dei prophetis, et maxime illi qui dicebat: « Defecit in salutare tuum anima mea; » id est in considerando salutare tuum anima mea defecit; et item: « exsultavit cor meum in salutare tuo, » nec non illi qui dicebat: « Ego autem in Domino gaudebo, et exsultabo in Deo Jesu meo. » Et per maximum est illud: « Deus, in nomine tuo salvum me fac, » id est gloriam tui nominis quo Sal-

vator diceris in me salvando glorifica, ut tuum nomen sit super me.

HOMILIA V.

IN ILLUD MATTHÆI: Dicebat Jesus turbis Judæorum: Ecce mitto ad vos prophetas, et sapientes, et scribas, etc.

Quod autem superius dicit: « Implete mensuram patrum vestrorum, » ad personam Christi pertinere videtur, quoniam ipse ab illis occidendus erat, sive potest referri ad apostolos, de quibus nunc dicit: « Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, sapientes et scribas, » ut scilicet impleatis mensuram patrum vestrorum, et illos occidendo ostendamihi vos esse filios homicidarum, et convincamihi falso ornare sepulcra prophetarum. Prophetæ enim non solum illi dicti sunt qui incarnationem Domini venturam prædixerunt, sed etiam illi qui cælestis regni gaudia annuntiant, et Scripturas interpretantur; de quibus dicit Apostolus: « Prophetæ duo aut tres dicant, cæteri autem dijudicent. » Quidam enim prophetas Veteris Testamenti autumant esse præferendos apostolis in ordine catalogi; sed sciendum est quia prophetas, sapientes et scribas Dominus apostolos suos appellavit; prophetæ enim dicti sunt quia prophético spiritu erant repleti; sapientes erant, quia eruditi fuerant cælesti doctrina, id est Evangelii gratia: unde et prophetas ait, ut eruditos corde in sapientia; scribæ vero erant quia de thesauris suis nova et vetera proferebant. « Et ex illis occidetur, » sicut Paulum et Jacobum, « et crucifigetur, » quemadmodum Petrum et Andream, « et flagellabitur in synagogis vestris, » quemadmodum omnes apostoli leguntur flagellati, de quibus in Actibus apostolorum dicitur: quoniam gaudentes ibant flagellati a conspectu concilii. « Et persequemini de civitate in civitatem: » et est sensus: Persequemini, inquam, et expulsi eritis a finibus Judææ ut congruo tempore digna fiat transmigratio ad gentes ad seminandum Evangelium Christi. « Ut veniat super vos omnis sanguis justus qui effusus est super terram; a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ. » Quis autem fuerit iste Abel non solum hac Domini sententia, sed etiam testimonio libri Genesis comprobatur, ubi ejus munera Deo accepta fuisse narrantur. Sic enim scriptum est: « Respexit Dominus ad Abel et ad munera ipsius; » prius enim dicitur Deum respexisse ad Abel, deinde ad munera ejus, ideoque justus deprehenditur. Sed solerter investigandum est quis fuerit iste Zacharias, nam multos legimus Zacharias. Appellatus namque est Zacharias ille penultimus duodecim prophetarum. Zacharias etiam dictus est pater Joannis, et similiter Zacharias vocatus est ille Joiadæ sacerdotis; sed ille penultimus duodecim prophetarum nusquam legitur occisus, atque etsi nonnulli dicant quod Zacharias pater Joannis occisus sit inter templum et altare, eo quod Christi adventum futurum prædixit, hoc tamen in divinis litteris non invenitur, et ne libera

facultas errandi daretur per diversos, ideo signanter addidit Dominus : « quem occidistis inter templum et altare. » Congruentius ergo Zacharias intelligi potest ille filius Joiadæ sacerdotis, quem Joas, rex Judæ, interfecit inter templum et altare. Sed quærendum est quomodo Dominus hic eum filium Barachæ nominet, cum, sicut in libro Regnum legitur, filius fuerit Joiadæ sacerdotis : sic enim legitur : « Non est recordatus Joas Joiadæ patris ejus quæ sibi fecisset bona. » Solvitur hæc quæstio ita : aut is certe duo nomina secundum consuetudinem suæ gentis habuit, aut solvitur interpretatione nominum. Barachias enim interpretatur *benedictus Domini*, Joiadas vero *Dei justitia* ; nihil ergo interest sive dicatur filius fuisse Barachæ, id est benedicti Domini, sive Joiadæ, id est justii Domini, quoniam unum est. Dominus ergo ob magnitudinem ejus, et ad laudem ipsius vocavit illum filium Barachæ, id est benedicti Domini. Rursus quærendum est quomodo dicat Dominus omnem sanguinem justorum quærendum esse ab Abel justo usque ad sanguinem Zachariæ filium Barachæ super generationem Judæorum cum ipsi neutrum eorum occiderint, scilicet nec Abel, nec Zachariam. Nunquid merita omnium generationum ac subsequens una generatio persolvit ? non enim æquum est ut alter pro alterius peccatis puniatur. Sciendum est ergo quia moris est sacrarum Scripturarum duas generationes narrare, unam bonam et alteram malam, unam justorum, et alteram impiorum ; Christus enim est caput omnium electorum, et omnes electi membra sunt illius, ac per hoc omnium electorum ab Abel usque ad finem sæculi, quasi una erit generatio. Diabolus vero caput est omnium iniquorum, et omnes iniqui membra sunt ipsius ; omnium ergo impiorum a Cain usque ad finem sæculi, una erit generatio ; de bona namque generatione scriptum est : « Generatio rectorum benedictetur, » et iterum : « Hæc est generatio quærentium Dominum ; » de mala autem dicit : « Generatio mala et perversa, hæc Domino retribuisti, » et item : « Generatio cujus oculi sublimes, et cujus palpebræ in altum erectæ. » Hæc enim sunt illæ duæ civitates, una Christi, altera diaboli, id est una Hierusalem visio pacis, et Babylon civitas confusionis. Pulchre ergo omnis sanguis justorum qui effusus est ab Abel justo usque ad sanguinem Zachariæ requiretur super generationem iniquorum. Iterum quærendum est quomodo dicat omnem sanguinem justorum requirendum esse ab Abel tantum, usque ad Zachariam filium Barachæ. Cur autem ab Abel, non est mirum, sed valde mirum est quomodo usque ad sanguinem Zachariæ, cum plurimorum sanctorum sanguis postea effusus sit innocentium, et ipsius Christi, et apostolorum nec non et innumerabilium martyrum, et effundetur usque ad finem sæculi. Solvitur autem sic : Abel pastor ovium fuit, et in campo occisus, Zacharias fuit sacerdos, et in atrio templi Domini interfectus. Ideo ergo Dominus hos duos memoravit, quoniam

A omnes sancti martyres per istos designantur laicalis et sacerdotalis ordinis. Zacharias autem interpretatur memoria Domini, unde et pulchre per ipsum omnes electi designantur, etiam et ille qui in fine mundi nasciturus est, quippe memor Domini erit. Sequitur : « Amen dico vobis, venient hæc super generationem istam, » id est ultio et vindicta justorum, quorum sanguis effusus est super terram, et requiretur non solum super Judæos, sed etiam super omnes iniquos, ut æquales sint ad perferenda justii judicii supplicia, qui pares fuerunt impietatis culpa. « Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt. » Hierusalem quoque Dominus non saxa, non ædificia sed habitatores civitatis illius appellat ; plangit quippe super eam patriæ affectu, unde, sicut alter evangelista refert, Jesus « videns civitatem flevit super illam dicens : quia si cognovisses et tu ; » prævidens namque Dominus plagam et ruinam illi perfidæ civitati futuram, nec temporalem solum, quæ a Romanis ventura erat, sed etiam illam quam in æterna damnatione erat habitura, ideo patriæ affectu deplorans condolendo alloquitur et dicit : « Hierusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, » ac subjungit : « quotiens volui congregare filios tuos ; » in quo ostendit omnes retro prophetas a se directos fuisse, et destruantur idcirco hæretici qui dixerunt Dominum sumpsisse nitium sui ex Virgine, et alium fuisse Deum Veteris, alium Novi Testamenti, quoniam ille idem erat qui prophetas ante Virginem direxit. Addit : « Quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, » et bene hanc similitudinem assumit, hoc enim animal magnum affectum habet circa filios ; ceteræ enim aves, etsi filios habeant, non facile possunt agnoscere esse matres, nisi forte in nidis residere videantur. Gallinam vero, etsi pulli non sequantur et filios non videas, facile potes agnoscere matrem, ita enim fit aliæ demissis, plumis hispida, voce rauca, omnibusque membris dissoluta et abjecta, ut infirmitate filiorum cum sit affecta, et ipsa infirmetur ; alis etiam præterea filios protegit, et pugnam init adversus milvum. Sapientia ergo Dei Patris, quæ est mater omnium nostrum, Dominus scilicet Jesus Christus propter infirmitatem assumptæ carnis gallinæ se assimilavit, unde Apostolus dicit : « Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus ; » infirmari quippe voluit ut nos sua virtute protegeret, nec diabolus raperet quos ipse defendit ; nam quod gallina naturæ affectu pugnam init adversus milvum, hoc Dominus propria sua potestate agit adversus diabolum. Et ut ostenderet Dominus quem affectum haberet erga salutem humani generis, et specialiter illius Judaici populi, ad quem loquebatur, gallinæ se assimilavit. Sed quærendum est quid sit quod Dominus dicit : « Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina, et noluisti ; » sic enim videntur verba sonare, ac si voluntas Dei superata sit a voluntate iniquorum hominum, et infirmissimis nolendo impredientibus, Omnipotentis-

simus non potuerit facere quod voluerit. Ubi est ergo illa omnipotentia de qua scriptum est : « Omnia quaecunque voluit fecit? » Non enim ait quædam fecit quæ voluit, sed omnia. Intelligendum est enim quia quotiens volui congregare filios tuos et noluisti, ego quos volui te nolente de filiis congregavi. Sequitur : « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta ; » et notandum quia non ait mea, sed vestra, et ideo deserta, ac si diceret : Non estis digni mea protectione, hinc est quod voces angelorum insonuerunt dicentes : Transeamus ab his sedibus. Hoc etiam antea longe prædictum fuerat a Jeremia propheta dicente : « Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. » Hierusalem quoque Dominus, quam secundum alterum Evangelium nidum appellat, hic domum nominat, quæ suo merito, divino auxilio denudata, suæ ditioni est derelicta, quia non solum protegi despexit alis illius potentissimæ avis, quam gallinam nominat, sed etiam ipsa avis, id est Christus, a duabus vulpibus est tradita, hoc est Herode, et Pilato, et ideo Romani quasi vacuum domum, et nidum invidentes omnia diripuerunt, id est et locum, et gentem, et regnum. « Dico enim vobis, non me videbitis amodo. » Ad Hierusalem quoque, et ad populum Judaicum loqui pergebat Dominus, ac si diceret : nisi pœnitentiam egeritis, et me confessi fueritis illum esse de quo prophætæ cecinerunt Omnipotentis Dei Filium, non me videbitis, id est cognitionem meam non habebitis ; id quod nonnulli intelligunt de secundo Domini adventu, quando venturus est in claritate, ut sit sensus : non me videbitis amodo, scilicet non me videbitis venturum in claritate, sed terribilem, habent enim etiam nunc Judæi tempus pœnitentiæ concessum. Confiteantur ergo Christum esse Dei Filium, et dicant : « Benedictus qui venit in nomine Domini, » et faciam ipsius videbunt, id est cognitionem ejus habere potuerunt, qui vivit et regnat, etc.

HOMILIA VI.

IN ILLUD MATTHÆI : *Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto dicens : Surge et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel.*

Primo omnium quærendum est quare dicat Matthæus Herodem defunctum, cum Lucas dicat Joannem sub Herode cœpisse prædicare. Solvitur hæc questio tamen in duobus hominibus unum nomen habentibus ; duo enim fuerunt Herodes, id est pater et filius ; nam quando Joseph in Ægypto fuit, Herodes pater regnabat ; quando vero reversus est, Archelaus, filius ejus, potiebatur regno ; et quando Joannes cœpit prædicare, Herodes filius præerat Galilææ, unde Matthæus istum regem nominat, Lucas illum tetrarcham. Item quærendum est quare dicat Matthæus Joseph timore Archelai secessisse in Galilæam, cum Lucas dicat Herodem præesse Galilææ, et quare magis debuit timere Archelaum quam Herodem, cum fratres essent, et unius patris filii. Solvitur hæc questio in mutatione temporum, nam alio tempore regnavit Archelaus in Judæa, et alio tem-

pore præfuit Herodes Galilææ. Nam quando Herodes de Ægypto reversus est, Archelaus regnabat super Judæam, et Herodes nondum præerat Galilææ, et idcirco parentes Domini secure potuerunt habitare in Galilæa. Item quæri potest quare dicat Matthæus Joseph timore Archelai secessisse in Galilæam, et habitasse in Nazareth, cum Lucas videatur dicere quod gratia propriæ civitatis descendisset in Galilæam, et habitasset Nazareth, sed solvitur sic : quando Joseph admonitus est in Ægypto ab angelo ut reverteretur in terram Israel, intellexit ille terram Israel dici terram Judæam, sed postquam reversus est audivit quod Archelaus regnaret ibi, et tunc intellexit terram Israel non solum Judæam, sed etiam et Galilæam, quia Israelitæ eam incolebant. Nunquid errore angeli hoc factum est ? Non, sed Joseph ; quia quando angelus admonuit eum ut reverteretur in terram Israel, non dixit proprie ad quem locum declinare debuisset, sive quia credidit Joseph quod puer tantæ auctoritatis non debuisset alicubi nutriri nisi in egregia urbe in qua rex, principes sacerdotum, et legis doctores erant, et idcirco Hierusalem ascendere voluit ; sed postquam audivit quod Archelaus regnaret ibi, cœpit angustiari, et ideo secundo admonuit angelus eum ut reverteretur in Galilæam. Item quærendum est quare dicat Lucas parentes Domini per omnes annos ascendisse Hierosolymam, cum Matthæus dicat Joseph timore Archelai secessisse in Galilæam. Quomodo ergo per omnes annos ascenderunt, si timore Archelai non ausi sunt ibi habitare ? Solvitur tamen sic : quod fortassis scilicet Archelaus parvo tempore regnavit, et ideo parentes Domini per omnes annos secure potuerunt ascendere Hierusalem ; nam, sicut narrat Josephus historiographus, vix decem annis potius regno accusatus est ab Judæis apud Cæsarem propter nimiam insolentiam et ferocitatem animi, et relegatus est exilio apud Viennam civitatem. Sed forte dicet aliquis quod Archelaus multo tempore regnavit. Ad hæc respondendum est ita : Solent homines visitare loca ad tempus, in quibus non audent semper habitare. Parentes enim nostri Salvatoris sic timebant Archelaum ut non essent contemptores legis et ideo per omnes annos Hierusalem ascendere potuerunt, ubi non semper ausi erant habitare, sive inter plurimam turbam populorum ascendere potuerunt, ut non agnoscerentur. Item quæri potest quare dicat Lucas evangelista Dominum quadragesimo die in templo præsentatum, et munera pro eo oblata : et Matthæus dicat Herodem turbatum venientibus magis, et nuntiantibus regem Judæorum esse natum. Si Herodes propter relatum magorum turbatus est, quomodo parentes Jesu ausi sunt ascendere ad templum ? Si quis aliquantulam experientiam humanarum rerum habet, non ignorat quod corda regum diversis curis et sollicitudinibus præoccupata sunt, maxime illorum qui sunt constituti sub imperio alterius. Quis enim scire potest quanta iste audierit aut ex parte Cæsaris, aut ex parte hostium,

ant aliqua majore causa præoccupatus, et ideo magis oblivioni tradidit ad tempus, et ideo parentes Domini securi ascendere potuerunt ad templum; sive credidit Herodes quod magi non invenissent puerum, et ideo verecundati fuissent reverti ad se, et ideo non curavit quærere puerum. Sed postquam pervenit fama ad aures illius quia puer delatus fuisset ad templum, et munera pro eo oblata, et Simeon et Anna multa de eo prophetassent, tunc cognovit se delusum a magis, et iratus est valde. In eo quod Dominus fugit, nobis exemplum relinquit fugiendi, reprehensibile enim videretur apud sanctos suos, si ipsi fugerent, et ille prius non fugisset; nam quod prius exemplo ostendit, postea verbis docuit cum ait: « Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. » Per hoc quod parvuli occisi sunt, et puer Jesus qui quærebatur vivus evasit, significabatur quia corpora sanctorum martyrum poterant occidi, sed fides quæ in illis erat nullo modo posset extinguere, qui veraciter poterant dicere cum Paulo: « Sive vivimus Domino vivimus, sive morimur Domino morimur, sive enim vivimus, sive morimur, Domini sumus. » Per hoc quod Joseph propter persecutionem Herodis fugit in Ægyptum, et extincto illo reversus est in terram Israel significabatur quod multi sanctorum expellendi erant ex suis sedibus, et nonnulli etiam exilio relegandi, et extinctis persecutoribus, et, denuo reddita pace Ecclesiæ, reversuri erant ad proprias sedes. Nam quod puer Jesus quærendus esset ab Herode, et non inveniendus antea jam prædictum fuit; prædixit enim hoc Salomon in persona Ecclesiæ cum ait: « Quis dabit tibi fratrem meum sugentem ubera matris suæ? » Quibus verbis ostendit impossibilitatem inveniendi Christum; et Psalmista ait: « Ex utero, de ventre matris meæ tu es meus protector; » et Dominus per Salomonem: « Quærent me et non invenient; » et subauditur mali; et Moyses hoc ipsum mysticis verbis prædixit cum ait: « Non coques hædum in lacte matris suæ, » quibus verbis ostendit Christum non in infantia, neque in pueritia, sed in perfecta ætate crucifigendum. Per hædum peccatores intelliguntur, et ideo Dominus hædus dicitur, quia similitudinem carnis peccati sumpsit, sive quia obtulit se hostiam Deo in ara crucis pro nobis. « Defuncti sunt qui quærebant animam pueri. » Quærendum est quare dicit pluraliter defuncti sunt, cum superius solum Herodem narraverit quæsisse animam pueri. Solvitur hæc quæstio tamen duobus modis: aut certe locutus fuit sanctus evangelista per speciem tropi, quando multi ponuntur pro uno, aut certe datur intelligi quia non solum Herodes, sed multi Judæorum consentientes fuerunt in nece Salvatoris. Sed cum multi fuerunt, quærendum est quomodo in tam brevi spatio extincti sunt. Quomodo vero extincti sint narrat historia ecclesiastica; dicit enim quia Herodes propter necem parvulorum diversis cruciatibus vexabatur: assidue enim cruciabatur febre, et creberrimo de-

lore coli, tumore pedum, et inter cætera, verenda illius vermibus scatere cœperant; et cum adhuc haberet spem vivendi, deportatus est in Jerichum: accepto vero consilio medicorum utebatur aqua calidis, et introivit in oleum calidum; unde adeo sunt resoluta omnia membra illius, ut etiam ipsi oculi a propriis sedibus expelli viderentur, et tanta aviditas manducandi in illo fuit, ut omnes pene coqui ejus vix possent tanta præparare, quanta ipse manducare, et cum jam desperatus esset de salute corporis sui, jussit colligi ad se omnes nobiliores et primarios de vicis, castellis et civitatibus totius Judææ, et jussit eos recludi in loco qui dicitur bipodromus; et cum videret sibi imminere diem mortis suæ, vocavit sororem suam Salome, et virum ejus Alexandrum, et dixit illis: Scio quidem Judæos gavisuros de morte mea, sed potero habere multos lugentes, et nobiles exsequias funeris, si meis volueritis præceptis obedire, cumque me audieritis mortuum, præparatis militibus, interficite omnes, quos ego habeo reclusos in custodia, ut omnis domus, et omnis Judæa etiam invita defleat obitum meum. Habebat is præterea consuetudinem ut post omnem cibum purgaret ipse malum et comederet: quod cum fecisset quadam die aspexit huc et illuc ut videret si esset aliquis qui eum prohiberet: cumque neminem vidisset, vibrato cultello percussit pectus suum et cecidit mortuus. Hoc facto occisi sunt omnes qui tenebantur in custodia, et sic factum est ut subito exstinguerentur omnes qui quæsierunt animam pueri. In eo quod dicit sanctus evangelista animam pueri, destruuntur hæretici qui dixerunt Christum non sumpsisse animam, sed loco animæ habuisse divinitatem. Sed quia totus homo perierat, ideo Dei Filius totum suscepit ut utrumque redimeret, id est animam et carnem. Et quod ille veram animam habuerit, ipse manifestat cum ait: « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. » Et iterum: « Nemo tollet animam meam a me. » Et iterum: « Tristis est anima mea usque ad mortem. » Et evangelista: « Inclinato capite, Jesus tradidit spiritum. » Sequitur: « Qui consurgens accepit puerum. » Per hoc quod Joseph extincto Herode reversus est in terram Israel significabatur, quia postquam extincta fuerit invidia in cordibus Judæorum circa finem sæculi, prædicantibus Elia et Henoc, Dominus visitabit Judæam in suis prædicatoribus. Sequitur: « Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa. » Archelaus interpretatur *agnoscens leo*; et significat illum leonem de quo Petrus ait: « Solliciti estote et vigilate quia adversarius vester tanquam leo rugiens circuit. » Per illam partem populi in qua non ausus fuerit habitare Joseph, designantur illi qui circa finem sæculi suscipient Antichristum, in quibus habitabit Archelaus, id est diabolus; per illam vero partem in qua secure habitabat Joseph, designantur qui circa finem sæculi, prædicantibus Elia et Henoc, suscipient Christum,

in quibus secure habitabit Joseph, ordo scilicet prædicatorum; unde bene Galilæa transmigratio, sive revelatio facta interpretatur. Nazareth dicitur flos, sive mundus, nam sancta Ecclesia quanto magis de visibilibus ad invisibilia, de terrenis ad cælestia transit, tanto magis abundat floribus virtutum. Sequitur: « Ut adimpleretur quod dictum est per prophetas. » Dicit beatus Hieronymus quia si fixum testimonium posuisset evangelista de Scripturis, non diceretur hic pluraliter per prophetas, sed per prophetam, et quia fixum testimonium non reperit, ideo dixit per prophetas; omnes enim prophetæ Christum Nazarenum, hoc est sanctum, justum, et mundum prædixerunt venturum. Nam invenitur aliquid simile huic in verbis Isaïæ prophetæ in Hebraica veritate. Ait enim: « Exiet virga de radice Jesse, et Nazareus de radice ejus ascendet. » Dicitur est Jesus Nazarenus a loco, id est a parva civitate in qua conspectus est et nutritus. Dicitur etiam Nazareus ab officio; omnes enim illi Nazareni dicebantur qui vota Domino vovebant, et se ipsos castos se custodiebant, et super quorum capita novacula non ascendebat usque ad tempus constitutum. Et iste pulchre Nazareus dictus est, quia de eo scriptum est: « Votum vovit Deo Jacob. » Votum vovit Deo Patri ut veniret, et redimeret genus humanus: venit et redemit. Ipse etiam de se ipso dicit: « Caput meum plenum rore, et crines mei guttis noctium, » in quo ab ipso habitu capitis ostendit se verum Nazareum. Et hoc sciendum quia omnes illi Nazareni in Veteri Testamento figuram istius veri Nazareni gerebant, qui est Nazareus Nazarenorum, id est Sanctus sanctorum, et maxime ille fortissimus Samson pene in omnibus actibus suis figuram istius gessit. Nam sicut ille habuit septem crines, ita et iste habuit septiformem spiritum; et sicut ille occidit leonem, et mel de ore ipsius abstraxit et comedit, sic et iste interfecit diabolum, et sanctam Ecclesiam de ore ejus rapuit, cujus dulcedine honorum delectatur. Et sicut ille clausus in Gaza media nocte surgens portas ipsius civitatis abstulit, et verticem montis conscendit, sic et Dominus clausus in sepulcro mortis imperium destruxit, et tertia die resurrexit, ac cælum conscendit: et sicut ille plures interfecit moriens quam vivens, sic et iste plures occidit post passionem quam ante, id est plures fecit converti ad fidem, ut inciperent esse quod non erant, et desinerent esse quod erant.

HOMILIA VII.

IN ILLUD MATTHÆI: *Cum natus esset Jesus in Bethlehem Judæ in diebus Herodis regis, ecce magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, etc.*

Usus est sacrarum Scripturarum in principio rei narrandæ tria ponere, personam scilicet, locum et tempus; et secundum hunc usum et consuetudinem sanctus evangelista in principio hujus evangelicæ lectionis hæc tria posuit. Personam posuit cum dixit: « Cum natus esset Jesus, » locum cum ait: « in Bethlehem Judæ, » tempus ostendit cum addi-

dit: « in diebus Herodis regis, » et hæc tria ad confirmationem narrandæ rei ponuntur. Bethlehem prius dicta est Euphrata, sed postquam Jacob patriarcha pavit ibi pecora sua, videns per Spiritum sanctum quod ibi nasciturus esset Dominus, mutavit nomen illius, et vocavit Bethlehem, id est domum panis: et bene domus panis dicta est, quia ibi nasciturus erat ille qui de se ipso ait: Ego sum panis vivus qui de cælo descendi. » Dicit enim beatus Hieronymus « Judæ » legendum esse, non « Judææ, » quoniam nulla est aliarum gentium Bethlehem, ad cujus distinctionem sanctus evangelista dixisset Judææ. Verumtamen est altera Bethlehem in Galilæa, ob cujus distinctionem dixit Judæ, ut demonstraret quod in Bethlehem natus esset Dominus, quæ est in tribu Juda. « In diebus Herodis, » sanctus evangelista Matthæus hujus alienigenæ regis, Herodis scilicet mentionem ideo fecit, ut ostenderet impletam illam prophetiam Jacob qua dicitur: « Non auferetur sceptrum de Juda. » Iste Herodes alienigena fuit, patre Idumæo, et matre Philistæa. Hunc nutriti Hircanus, qui fuit ultimus princeps Judæorum, qui cum frequenter mitteret eum Romam ad Cæsarem accepto consilio a Cæsare, et consiliaris ejus, callide occidit eum, et regnum suscepit. Hujus itaque tricesimo primo regni anno natus est Christus. Sed forte quæret aliquis quomodo dicitur « donec veniat » cum non mox sublato sceptro venerit; sed sciendum quod cum aliquoties donec ponitur, aliquid intervallum intelligitur. Nulla est ergo contrarietas, quia jam jamque imminebat ut veniret qui mittendus erat. C Ut igitur impleretur, divinitus procuratum est ut ille Hircanus moreretur, et succederet ei Herodes alienigena. Sequitur: « Ecce magi venerunt ab Oriente. » Quærendum nunc ergo est qui fuerint isti magi, vel unde venerint; sciendum est autem quia varia est opinio magorum apud doctores. Nam alii dicunt illos fuisse Chaldæos, Chaldæi enim stellam pro Deo colebant, et idcirco dixerunt quod nuncupativus deus eorum ostenderit verum Deum natum. Alii dicunt Persas fuisse propter illum Metrocarii versum:

Tunc jubet et Persas celerem protendere gressum.

Nonnulli dicunt illos de ultimis finibus terræ fuisse, sed quærendum est si Chaldæi, vel Persæ aut de ultimis finibus terræ fuerunt, quomodo in tam brevi spatio Hierosolymam venire potuerunt, cum multa maria, multi montes, et multæ regiones sint intermediæ. Sciendum est autem quia illi qui hoc dicunt solent objicere, quia tunc talis natus est puer, qualis nec ante, nec post; et idcirco facile eos potuit in tam brevi spatio etiam de ultimis finibus terræ ad se perducere; legimus enim breve iter prolongatum, et longum brevium. Breve iter est de Ægypto in terram repromissionis, quadraginta scilicet dierum, et tamen prolongatum fuit quadraginta annis. Longum iter est de Judæa in Babylonem, brevium vero fuit; legitur enim quod in momento unius horæ deportatus sit Habacuc propheta ab angelo de Judæa illuc. Alii dicunt eos fuisse nepotes Balaam, quod

magis est credendum; Balaam enim multa prophetavit de Christo, et inter cætera dixit: « Orietur stella ex Jacob. » Illi vero habentes hanc prophetiam, mox ut viderunt stellam novam, intellexerunt regem natum, et venerunt. Et quia regio istorum non longe distat a terra repromissionis filiorum Israel, idcirco in tam brevi spatio temporis Hierusalem venire potuerunt: legitur enim quia postquam filii Israel venerunt ad terminos Ammonitarum non longum post tempus ingressi sunt in terram repromissionis. Sed si nepotes Balaam fuerunt, quærendum est quare dicat sanctus evangelista illos venisse ab Oriente. Et sciendum quia quicumque ab illa regione venit, quæ in orientali parte posita est, bene ab Oriente venire dicitur. Et ob hoc magis credendum est quod nepotes fuissent Balaam, quia regio Ammonitarum vicina erat terræ Judæorum. Spiritu-
B taliter vero pulchre isti magi ab Oriente dicuntur advenisse, quia omnes qui ad Deum veniunt, ab ipso et per ipsum veniunt, ipse est enim oriens, ut illud: « Ecce vir oriens nomen ejus; » et: « Vobis qui timetis Deum oriatur Sol justitiæ. » Ergo ad hunc Orientem nemo potest pervenire, nisi veniat ab Oriente, quia sicut ipse dicit: « Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum; » et item: « Nemo venit ad Patrem nisi per me. » Sequitur: « Venerunt Hierosolimam. » Hanc urbem tradunt Hebræi Sem primitivum Noe, qui et alio nomine dicebatur Salem, primum in Assyria post diluvium condidisse, et eam a suo nomine Salem vocasse. Ipse est etiam Melchisedech. Postea vero habitaverunt ibi Jebusæi, et a suo nomine appellaverunt eam
C Jebus, ac per hoc junctis his nominibus Jebus et Salem, et *eb* versa in *er*, dicta est Hierusalem. Deinde ædificavit in ea Salomon famosissimum templum, et eam multis ornamentis decoravit, et ab ejus nomine vocata est Hierosolyma, quasi civitas Salomonis. Post hæc destructa est a Chaldæis, et reædificata est ab Esdra sacerdote, et Zorobabel; deinde destructa fuit a Vespiano et Tito principibus Romanorum, et reædificata est ab Adriano imperatore, qui et alio nomine vocabatur Helius, et ea de causa dicta est Hella, unde et in Canonibus legitur de episcopis Helix civitatis. Præterea quærendum quare magi Hierosolimam venerunt, cum Dominus ibi natus non sit. Multis vero de causis id factum fuisse constat. Isti enim agnoverunt tempus nati-
D vilitatis, sed tamen locum non cognoverunt. Hierusalem regia civitas erat, et metropolis illius provincie. Ibi erant rex et summi sacerdotes; ibi Scribæ et Pharisei; ibi arca Domini et famosissimum templum, et ideo Hierusalem venerunt, quoniam crediderunt, quod talis puer non alibi, nisi in egregia urbe nasci debuisset. Sive ideo venerunt ut locum nativitatiscitius discere potuissent, sive ideo venerunt ut adimpleretur quod scriptum est: « De Sion exhibit lex, et Verbum Domini de Hierusalem. » Verbum Domini de Hierusalem exivit, quia inde primus annuntiatus est Christus natus; sive ideo venerunt ne Judæi inexcusa-

biles manerent. Poterant ipsi dicere: novimus locum nativitatiscum nativitatiscum tempus vero non cognovimus, et ideo non credimus; sive ideo ut studio magorum damnaretur prigrigia Judæorum; isti enim crediderunt uni, illi plurimis credere noluerunt; isti venerunt longinquo, ipsi remanserunt ex vicino; isti quæsierunt alienum, illi reliquerunt proprium: unde bene lapideis milliariis assimilantur, quia viam ostenderunt, sed tamen ipsi remanserunt. In eo quod dicit evangelista eos venisse ab Oriente, id mystice designatur quia nemo venit ad Orientem nisi ab Oriente, id est nemo venit ad Dominum nisi ab ipso, et per ipsum Sequitur: « Ubi est qui natus est? » Pulchre dicunt ubi est qui natus est, quia scriptum est: « Puer natus est nobis. » Cum dicunt: « Rex Judæorum, » intelligitur Rex confessorum, id est sanctorum, quia Judas *confessor* interpretatur. Et quasi interrogasset eos aliquis, unde scitis vos Regem Judæorum natum responderunt: « Vidimus stellam ejus in Oriente. » Vana est opinio de stella, sicuti de magia. Nonnulli enim dicunt fuisse Spiritum sanctum, ut ipse qui postea super baptizatum Dominum descendit in specie columbæ, ita et nunc in specie stellæ apparuerit magis: alii dicunt fuisse angelum, ut ipse qui apparuit pastoribus apparuerit etiam magis; alii dicunt fuisse stellam novam, quod magis est credendum, quia talis puer natus est tunc, qualis nec ante, nec postea, et ideo talis stella apparere debuit, qualis nec antea, nec postea apparuit. Et animadvertendum est quia non dicant stellam nostram, aut stellam cœli, sed « ejus, » id est novam. Sed quæri potest quare Domino nato Judæis pastoribus angelus; magis autem gentilibus non angelus, sed stella apparuit. Decebat namque ut Judæis ratione utentibus rationabile animal, id est angelus appareret, et natum Dominum prædicaret; magis autem gentilibus, tanquam irrationabilibus, irrationabilis creatura, id est stella apparere debuit, quæ Deum in carne apparuisse annuntiaret. Sciendum est præterea quia mathematici unumquemque sub fato nasci putabant, et hoc in adjutorium sui erroris assumpserunt, quod quando Dominus natus est, nova stella apparuit. Sed absit a fidelium cordibus ut factum aliquod esse dicant; dum enim non puer ad stellam, sed stella ad puerum eucurrit, aperte demonstratur, quia non stella factum pueri, sed potius, dicere liceret, his qui apparuit puer, fuit factum stellæ; quam non ei ad imperium dominabatur, sed magis ad obsequium famulabatur. Quod vero dicitur « in Oriente, » duobus modis intelligi potest: id est; positi nos in orientali parte, vidimus stellam supra Judæam, et intelleximus regem ibi natum; sive positi nos in quacunque regione nostra vidimus stellam in orientali parte, et intelleximus regem natum in Judæa. Sequitur: « Venimus adorare eum. » His verbis magi verum hominem, verum regem, et verum Deum confessi sunt. Verum hominem cum dixerunt: « Ubi est qui natus est; » verum regem cum aiunt: « Rex Judæorum, » verum Deum cum subjungunt: « Venimus adorare eum; »

quia præceptum fuit in lege ut nullus adoretur nisi Deus. Herodes interpretatur pellicius, sive pellicis gloria, et significat diabolum, qui bene pellicius dicitur, quia protoplastos spoliavit stola immortalitatis, et fecit eos indui tunicas pelliceas, et quia gloriabatur se vicisse eos, ideo ab ipsa victoria accepit nomen pellicis gloria. Regnante igitur Herode, id est regnante diabolo in mundo, natus est Christus in Bethlehem, quæ panis domus interpretatur, et sanctam Ecclesiam significat, in qua quotidie notitia Christi invenitur. Moraliter Bethlehem significat unamquamque animam fidelem, quæ est domus panis, scilicet Dei, secundum hoc quod scriptum est « Anima justi sedes est sapientiæ, » sapientia vero Dei Patris Christus est. Ergo si anima justi sedes est sapientiæ, sedes est Christi, est habitaculum secundum hoc quod Paulus ait : « Templum Dei sanctum est, quod estis vos. » Nam si aliquis de vitiis ad virtutes, de infidelitate transit ad fidem, in Bethlehem nascitur Christus, id est anima fidei quotidie formatur Christus, quotidie nascitur per bonas cogitationes et operationes, et quotidie lapidatur et exstinguitur per malas cogitationes et operationes. Nam quotquot malas cogitationes homo in se suscipit, quasi tot lapides in Jesum jactat ; et si ipsas malas cogitationes ad deliberationem vel ad effectum perduxerit, tunc Christum in se exstinguit id est gratiam Christi. Paulus apostolus manifeste loquens ad Galatas ait : « Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis, » Parturierat eos prius per prædicationem, et formaverat Christum in eorum cordibus per fidem ; sed extinctus fuerat in eis Christus per prædicationem pseudoapostolorum, et ideo laborabat egregius prædicator ut iterum eos parturiret, et formaret Christum in cordibus eorum. Hierusalem interpretatur etiam visio pacis, et significat primitivam Ecclesiam ; magi vero significant primitias gentium ; nam sicut magi docti sunt locum nativitatis Domini a Judæis, sic et primitiæ gentium didicerunt fidem a primitiva Ecclesia, id est ab apostolis. Sequitur : « Audiens autem Herodes rex turbatus est. » Dicit beatus Gregorius : Rege cæli nato, rex terræ turbatus est, quia nimium altitudo terrena confunditur, cum celsitudo cælestis aperitur : tanto enim humana potestas et terrena superbia comprimitur, quanto magis dignitatis potentia agnoscitur, et comprehenditur. Quare turbatus est Herodes ? pro duabus causis. Turbatus est quia timebat privari regno terreno ; sive turbatus est, id est iratus et indignatus quare ausus fuisset aliquis appellari rex absque jussione Cæsaris. Quæri potest quare dicat totam Hierosolymam turbatam. Nunquid turbatus est Simeon et Anna, aut cæteri fideles qui ibi erant ? Non ; sed solvitur hæc quæstio per synecdochen speciem grammaticæ artis, quando a parte totum, vel totum intelligitur a parte ; et quia major pars turbata est ideo dixit evangelista totam turbatam ; sive ideo totam turbatam dicit, quia perturbatio regis solet

esse turbatio totius populi. et secundum hanc consuetudinem dixit omnem Hierosolymam turbatam alii enim turbabantur veraciter, alii vero simulate. Sequitur : « Et congregans omnes principes sacerdotum, et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. » His verbis demonstratur Herodem alienigenam fuisse : nam si Judæus fuisset prophetiam haberet notam, et locum nativitatis non ignorasset. Scribæ dicti sunt non tantum ab officio scribendi, sed potius ab interpretatione Scripturarum : erant enim legis doctores. Animadvertendum præterea quia non dixit : ubi Christus natus est, sed ubi nasceretur ; callide enim interrogavit eos ut posset cognoscere si ipsi lætarentur de suo rege nato, an non ; at ipsi ostenderunt locum, et testimonio prophætæ affirmaverunt dicentes : « Sic enim scriptum est : Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda. » Hic reprehenduntur Judæi de ignorantia, quoniam propheta dixit : « Tu Bethlehem Euphrata, » illi vero dixerunt solummodo tu Bethlehem terra Juda, prætermittentes Euphrata. Quod vero dicit : Nequaquam minima es in principibus Juda, talis est sensus : quamvis minima videaris inter urbes principatum habentes, tamen non es minima, « quia ex te exiet dux, qui regat populum meum Israel. » Dux iste David, sive Christus intelligendus est. Si David intelligatur, ipse quidem jubente pariter, et juvante Domino nobiliter rexit populum Israeliticum, quamvis temporaliter ; sed quia propheta futura prædicabat, dux iste magis intelligendus est Christus, quia una cum Patre et Spiritu sancto populum suum fidelem in se crescentem æternaliter regit, atque gubernat, et ad visionem perpetuæ patriæ introducit. Sequitur : « Tunc Herodes, clam vocatis magis. » Tunc quod dicit, ad superiora refertur, id est postquam locum nativitatis didicit a Scribis et Pharisæis. In hoc loco deficiit historia, quoniam non narrat sanctus evangelista quantum tempus ostenderint magi ex quo stella apparuit, et ideo varia est opinio de adventu magorum. Quidam vero dicunt illos venisse tertio decimo die ab ejus nativitate ; quidam autem tertio decimo die post unum annum ; quidam videlicet post duos annos, et non in Bethlehem, sed in Ægypto peperisse. Sed magis credendum est quod isti fuerint nepotes Balaam, sicut supradiximus, et tertio decimo die ad eum venisse, et non in Ægypto, sed eum in Bethlehem reperisse : « Didicit diligenter ab eis tempus stellæ. » Et quare diligenter ? Idcirco quia callidus erat Herodes : timebat enim ne ipsi reverterentur ad eum ; et ideo diligenter didicit tempus stellæ, ut si non reverterentur, ille sciret quid ageret, id est interficeret omnes pueros qui erant in Bethlehem, et in omnibus finibus ejus « Et mittens illos in Bethlehem, dixit : Ite et interrogate diligenter de puero, et cum inveneritis renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum. » Callide quoniam Herodes Dominum quærere, et eum simulate se velle adorare dixit, idcirco invenire nar-

quam promeruit. Significat enim Herodes in hoc loco hypocritas, qui quoniam Dominum simulate quærunt, invenire nunquam merentur. De talibus scriptum est: « Non apparebit in conspectu Dei omnis hypocrita. » Et item: « Tollatur impius ne videat majestatem Domini. » Et Job dixit: « Callidi et simulatores provocant iram Dei. » Et hoc sciendum quia deteriores sunt illi qui provocant iram Dei, quam qui eam merentur; illi enim merentur qui aperta mala facient; illi vero provocant qui sub habitu sanctitatis mala operantur. « Qui cum audissent abierunt. » Isti enim audierunt Herodem ut quærerent Dominum, verumtamen non audierunt ut ad eum reverterentur. Significat Herodes in hoc loco malos prædicatores qui bona quidem prædicant, sed mala operantur; Magi vero significant bonos auditores, qui bona quidem quæ audiunt a malis prædicatoribus faciunt, sed tamen opera illorum non imitantur, de quibus scriptum est: « Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei; omnia ergo quaecunque dixerint vobis servate et facite; secundum vero opera illorum nolite facere; dicunt enim et non faciunt. » Sequitur: « Et ecce stella quam viderant in Oriente antecedebat eos, donec veniens staret supra ubi erat puer. » Illud autem sciendum quia Magi mox ut ingressi sunt ad Herodem perdiderunt stellam; cum vero egressi sunt promeruerunt stellam rursus invenire; significat enim Herodes in hoc loco diabolum, stella vero significat gratiam Dei; quicumque ergo intrat ad Herodem, id est ad diabolum, et ei se subdit per aliquod peccatum, mox perdit stellam, id est gratiam Dei; quod si quis divina gratia adjutus per pœnitentiam recesserit ab Herode, id est a diabolo, mox invenit stellam, scilicet Dei gratiam. Et pulchre dicit sanctus evangelista: donec veniens staret supra ubi erat puer, quia stella non deseruit Magos, donec perduxit eos usque ad domum pueri; et significat quod quia gratiam Dei quos semel suscipit, non dimittit donec perducatur ad donum pueri, id est ad sanctam Ecclesiam, ut ejus unitati jungatur. « Videntes autem stellam gavisii sunt gaudio magno valde. » Et sciendum quod non satis fuit dicere evangelistæ gavisii sunt, sed addidit gaudio, et non solum gaudio, sed magno; et quasi neque illud sufficeret, addidit, valde. Quid vero per exaggerationem istorum verborum voluit sanctus evangelista demonstrare, nisi quia majus gaudium habent homines de rebus perditis et iterum inventis, quam de semper possessis? Verbi gratia habet homo bonum castitatis, sed fraude diaboli deceptus incidit in fornicationem, et involvitur in ipso peccato in tantum ut desperet se ultra castitatem servare posse. Sed si gratia Dei adjutus surrexerit per pœnitentiam, et bonum castitatis servare cœperit, majus gaudium habebit, quam si semper castus fuisset. Item habet homo spiritum prophetiæ, sed fraude diaboli deceptus perdit eundem spiritum, sed si gratia Dei adjutus surrexerit per pœnitentiam, et eundem spiritum suscepit, majus gaudium habebit, quam si semper habuisset. Hinc est quod David

A ardentem orabat dicens: « Redde mihi lætitiã salutaris tui. » Lætitiã salutaris appellat spiritum prophetiæ, quo viderat Christum nasciturum de semine suo. Habuit enim is spiritum prophetæ, sed fraude diaboli deceptus incidit in adulterium, et perdidit eundem Spiritum prophetæ; sed postquam surrexit per pœnitentiam, et suscepit eundem spiritum, majus gaudium habuit, quam si semper habuisset. Sequitur: « Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus. » Bene puer præfertur matri, quia ante fuit puer quam mater. « Et apertis thesauris suis. » Traditio antiquorum fuit ut nullus ad Dominum, ad regem vacuus intraret, et quia isti verum regem et verum Dominum existimaverunt, ideo non vacui venerunt. Miranda et stupenda sunt opera Dei. Ecce angelus alloquitur Zachariam, et Elisabeth parturam nuntiat, sacerdos non credens mutus efficitur. Angelus alloquitur pastores, stella de remotis partibus Magos ad Dominum adducit: Magi parvulum vident, magnum credunt: hominem vident, Deum adorant: in præsepio ponebatur, qui mundo non capiebatur, in manibus portabatur, qui totum mundum sustentabat. Et quare hoc? quia ipse erat de quo scriptum est: « Puer natus est nobis, filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus. » Principatus ejus factus est super humerum ejus quia humeris gestavit crucem per quam redemit Ecclesiam, in qua nunc principatur per gratiam. Et sciendum quia isti Magi tres reges fuerunt, et quod ipsi ad Dominum venturi essent, et munera oblaturi, longe ante prædixerat Psalmista cum ait: « Reges Tharsis et insulæ munera offerent; » et quod aurum oblaturi essent ipse Psalmista prædixit cum ait: « Dabitur ei de auro Arabiæ. » Et quod aurum et thus delaturi essent Isaias prædixit cum ait: « Omnes de Saba venient aurum et thus deferentes. » De his etiam Psalmista dicit: « Venient legati ex Ægypto; » et sciendum quia isti Magi primitiæ gentium fuerunt, et quasi de latitudine totius gentilitatis ad impetrandam pacem missi sunt; recesserat enim gentilitas a Creatore suo per culturam idolorum, et ideo istos tres legatos misit ut impetrarent pacem. Et sciendum quia isti non singuli singula, sed singuli tria, id est unusquisque eorum obtulit aurum, thus, et myrrham, et his sacris muneribus quæ obtulerunt, verum regem verum Deum, et verum hominem eum prædicaverunt; auro regem, thure Deum, myrrham mortalem. Aurum enim solet esse pretiosius in regalibus donis: thus in Dei sacrificio ponebatur, myrrha vero mortuorum corpora condiebantur, ut diutius illæsa servari possent; et hæc tria quotidie offert ei sancta Ecclesia, quia verum regem, verum Deum, et verum hominem constituit. Sed fuerunt hærelîci qui obtulerunt ei thus et non aurum, quia crediderunt eum Deum, sed non semper cum Patre regnasse; et fuerunt qui obtulerunt ei aurum et non thus, quia crediderunt eum regem et non Deum: item fuerunt qui obtulerunt ei myrrham et non aurum, neque thus, quia purum hominem eum credi-

derunt. Nos ergo regi nostro Christo offeramus aurum, id est verum regem credamus, offeramus ei thus, id est verum Deum adoremus; offeramus ei myrrham, id est verum hominem veneremur. Aliter per aurum designatur cœlestis sapientia, unde Salomon ait : « Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis; » per thus intelligitur oratio munda, ut illud : « Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo; » per myrrham mortificatio carnis; unde Ecclesia in Canticis canticorum de suis fidelibus pro Deo usque ad mortem certantibus dicit : « Manus meæ distillaverunt myrrham; » et item : « Messui myrrham meam cum aromatibus, » et alibi : « Quæ est quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris, et universi pulveris pigmentario? » Tunc ergo ei aurum offerimus cum in conspectu ejus luce cœlestis sapientiæ resplendemus; tunc thus, cum mundam ad eum orationem dirigimus; tunc tandem myrrham, quando per abstinentiam carnem nostram a vitiis mortificamus. Sequitur : « Et admoniti in somnis. » Nam quod isti ad Deum venturi essent, et munera oblaturi, et ad Herodem ultra non reversuri, Isaias propheta una sententia comprehendit dicens : « Antequam sciat puer vocare patrem aut matrem, suscipiet virtutem Damasci, et spolia Samariæ contra regem Assyriorum. » Virtutes Damasci appellat istos tres reges, spolia Samariæ munera quæ obtulerunt, regem Assyriorum appellat Herodem. Iste puer antequam scivisset vocare patrem aut matrem, secundum humanitatem, suscepit virtutem Damasci, quia istos tres reges de longinquis finibus ad se venire fecit, et suscepit spolia Samariæ, quia suscepit munera quæ obtulerunt contra regem Assyriorum, quia contra voluntatem Herodis fecerunt ut ad eum non reverterentur. Sequitur : « Per aliam viam reversi sunt in regionem suam. » Spiritualiter debemus imitari istos Magos, et per aliam viam reverti in regionem nostram. Regio quippe nostra paradisi est a qua discessimus per peccatum primi hominis; discessimus enim ab illa regione superbiendo, vetulum cibum comedendo; necesse est ergo ut per aliam viam revertamur ad eam, id est humiliando, præceptis Dei obediendo, et visibilia contemnendo.

HOMILIA VIII.

IN ILLUD MATTHÆI : *Cum descendisset Jesus de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ, et ecce leprosus adorabat eum dicens : Domine, si vis, potes me mundare.*

Mons iste de quo sanctus evangelista narrat Dominum descendisse, quis fuerit, aut ubi fuerit, sicut quidam sancti doctores autumant, jam notum est. Spiritualiter mons iste significat cœlum; descensio Domini de monte incarnationem ipsius, quia semetipsum exinanivit factus obediens usque ad mortem: tunc quippe Dominus de monte descendit, quando carnem nostræ mortalitatis suscepit. Et pulchre postquam narrat sanctus evangelista Dominum descendisse de monte subjunxit : « Secutæ sunt eum

A turbæ multæ; » quia ille qui solus prius in Judæa tantum notus erat, et cujus nomen magnum solummodo in Israel habebatur; postquam « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, » admirabilis factus est in universo orbe, et secutæ sunt eum turbæ multæ, quia omnes gentes, omnes linguæ, omnes sexus, omnesque ætates credentes in eum imitatae sunt vestigia ipsius. « Et ecce leprosus. veniens adorabat eum. » Iste sane leprosus non poterat montem ascendere; nec enim poterat plenus lepra tam multiplicem Domini audire sermonem. Et sciendum quia iste primus post Magos Dominum adoravit, et postquam Dominus de monte descendit primus istæ legitur sanatus, deinde puer centurionis, tertio vero loco socrus Petri. Iste nimirum leprosus magnæ fuit fidei, humilitatis atque constantiæ. Exclusus namque erat præcepto legis a castris, et intelligebat se lege non posse salvari; judicavit autem gratiam Dei non esse sub lege, sed supra legem, et idcirco credidit se gratia Domini posse salvari, et propterea accessit ut sanaretur. Nam sicut in Domino creditur potestas curandi, sic et in isto est inspicienda fidei constantia. Et qualiter adoraverit, cæteri evangelistæ narrant, dicunt enim quia procidens adoravit eum, sive genu flexo. In eo vero qui adoravit, verum Deum ostendit se credere, quoniam præceptum erat in lege ut nullus adoraretur nisi Deus. Procidere itaque sive genuflectere signum est humilitatis et verecundiæ, sed et ipse verecundia non repressit bonum confessionis; nam humiliter accessit, vulnus ostendit, et remedium postulavit. Et ipsa confessio plena fuit fidei, religionis atque magnæ honestatis : ait enim : « Domine, si vis, potes me mundare. » In voluntate Domini tribuit potestatem, ille quippe qui voluntate Domini postulabat, de potestate non dubitabat, et de voluntate Domini non quasi incredulus pietatis dubitavit, sed memor suæ fragilitatis, et conscius suæ colluvionis non præsumpsit; et est sensus Adest potestas, adsit voluntas tantum. « Et extendens Jesus manum tetigit eum dicens : « Volo, mundare. » Quærendum est quare Dominus manum extendit, et tetigit. Numquid non poterat absque tactu curare? Certe poterat etiam solo verbo, juxta præceptum tamen legis si quis tangebatur leprosum coinquinabatur. Dominus ergo ut ostenderet se non esse subditum legi, sed supra legem, idcirco manum extendit et tetigit, et qui tactu lepræ coinquinari non poterat, suo ipse tactu alios curare volebat. O miranda Domini humilitas et mansuetudo! Eo quippe genere et ordine quo fuerat obsecratus contulit sanitatem. Ait namque leprosus : « Si vis, » et Dominus respondit : « Volo, » et leprosus subjunxit : « Potes me mundare, » et ipse addidit imperando : « Mundare. » Hæc siquidem duo verba, sicut dicit beatus Hieronymus, non sunt conjunctim proferenda, ut quidam Latinorum autumant, sed separatim ut prius dicatur : « Volo, » deinde imperando subjungatur : « Mundare. » Volo enim dixit propter Photinum qui eum veram animam sumpsisse negabat, e loco animæ Divinitatem

habuisse dicebat, et ideo Dominus dixit: « Volo, » ut ostenderet se veram animam sumpsisse; et quia voluntas ex animo procedit, imperavit propter Arium qui dicebat eum minorem esse Patre, et idcirco extendit ut ostenderet se æqualem esse Deo Patri. Manum autem extendit et tetigit propter Manichæum qui negabat eum veram carnem sumpsisse, et ideo tetigit ut se veram carnem habere demonstraret. Et pulchre postquam Dominus dixit: « Mundare, » sanctus evangelista subjunxit: « Et statim mundata est lepra ejus. » Ostendit itaque his verbis quia hæc curatio non fuit fortuita, neque more medicorum per intervalla temporis restituta, sed Dei potestate absque ulla mora est collata. Et sciendum quia in eo quod Dominus ait: « Mundare, » confestim mundata est lepra ejus, ostendens sanctus evangelista, qui hæc de suo addidit, nihil esse medium inter voluntatem Dei et opus, quia scriptum est: « Ipse dixit, et omnia facta sunt; mandavit et creata sunt, » ac per hoc voluntas manet in operibus, et opera in voluntate, et voluntas manet in potestate, et potestas in voluntate. « Et ait illi Jesus, vide nemini dixeris. » Quare Dominus præcepit ei ut nemini diceret? Quid enim necesse fuerat occultare sermonem quod manifestabat corpore? Idcirco præcepit ei nemini dicere, ut nobis relinqueret exemplum, quatenus nostra bona opera et beneficia non velimus publicare et manifestare, sed magis reprimere et occultare, et non solum abstinemus nos a mercede pecuniæ et muneris, sed etiam a mercede gratiæ et laudis humanæ. Sequitur: « Sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium. » Et notandum quia multos legitur Dominus curasse, sed nullum ad sacerdotes misit, nisi solos leprosos. Et varias ob causas ad sacerdotes misit, deferens debitum honorem sacerdotibus, ut nobis relinqueret exemplum humilitatis, quatenus debitum honorem sacerdotibus semper impendere studeamus; sive ideo misit ut dum viderent eum purgatum intelligerent Dominum non esse sub lege, sed super legem, et crederent eum non per legem esse sanatum, sed per gratiam Dei quæ est supra legem. Aliter ut dum viderent eum mundatum, si credere vellent, salvarentur, alioquin inexcusabiles manerent. Alio modo quia præceptum erat in lege, ut ad aspectum sacerdotum indicarentur utrum essent mundi, an immundi: sive ideo misit ne videretur esse transgressor legis, quod ipsi frequenter in eo calumniabantur. Forte dicet aliquis; quare non retinet adhuc sancta Ecclesia illud Mosaicum sacrificium, quod Dominus videtur approbasse? Sciendum tamen quia illa sacrificia figuram gestabant istius veri sacrificii quod est Sanctum sanctorum, nondum quippe fuerat hoc verum sacrificium manifestatum, hoc est sacramentum corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quia nec dum corpus suum obtulerat Deo Patri in ara crucis pro salute generis humani: et ideo non decebat ut illa significantia sacrificia prius tollerentur, quia hoc verum sacrificium manifesta-

retur; nec etiam decebat ut typus et umbra recederent priusquam veritas et lux appareret. Quod autem dicit in testimonium illis, talis est sensus: Si in Domino credant, si lepra impietatis ab illis abscedat; sive ut sis in testimonium illis, quoniam omnipotens sum, et eos salvare possum, si in me crediderint, sicut et te vident sanatum. Spiritu- liter mons iste significat cælum, sicut supra diximus; Dominus de monte descendit, quia Dei Filius cum esset invisibilis et immortalis, pro salute humani generis factus est visibilis atque mortalis; unde dicit Psalmista: « A summo cælo egressio ejus. » Postquam autem descendit Dominus de monte « secutæ sunt eum turbæ multæ, et ecce leprosus veniens adorabat eum. » Vir iste typice universum genus humanum significat peccatis languidum, unde bene non solum leprosus dicitur, sed etiam, secundum Evangelium Lucæ, plenus fuisse lepra describitur: quia universum genus humanum lepra infidelitatis, et maculis omnium vitiorum erat corruptum et fœdatum: unde dicit Apostolus: « Omnes enim peccaverunt, et egent gratia Dei. » Qua gratia? Extensione manus Jesu; omnes enim indigebant ut Dei filius fieret filius hominis; ut incarnato Dei Verbo ipsi a lepra infidelitatis et maculis omnium vitiorum purgarentur. In eo vero quod procidens adoravit eum, et subjunxit dicens: « Domine, si vis, potes me mundare; » fides Ecclesiastici populi designatur, qui Filium Dei et omnipotentem credidit, et omnem copiam suæ salvationis in voluntate ipsius collocavit; nam nihil est aliud dicere: Domine, si vis, potes me mundare, nisi omnipotentem eum credere. « Et extendens Jesus manum tetigit eum. » Per extensionem manus Jesu ipsius incarnatio designatur; tunc nam Dominus manum extendit et leprosum tetigit, quando misericorditer nostram naturam suscepit, et lepram infidelitatis, et maculas omnium vitiorum potenter purgavit. Et ad hoc respicit quod ait: « Volo, » quia « voluntarie nos genuit verbo veritatis; » quod autem ad illud « mundare, » ad illud profecto respicit quod alibi dicit: « Euntes in mundum universum, prædicite Evangelium omni creature. » In eo vero quod evangelista subjungit: et « confestim mundata est lepra ejus, » ad hoc refertur quod illic subditur: « Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit. » Et cum ait illi Jesus: « Nemini dixeris, » docetur his verbis ecclesiasticus populus ut mysteria suæ salutis et fidei suæ sacramenta non passim obtrectatoribus et oppugnatoribus sanctæ Ecclesiæ committant, quod alibi aperte Dominus docet dicens: « Nolite Sanctum dare canibus, neque margaritas vestras mittatis ante porcos. » Sequitur: « Sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. » Sacerdos iste cui jubetur leprosus offerre, ille est intelligendus de quo Psalmista ait: « Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech; » monetur namque his verbis populus ecclesiasticus ut illud legale sacrifi-

est intelligendum, pro quibus homines a societate sanctae Ecclesiae repelluntur; ceterum nam minores culpae, id est minuta et levia peccata quotidiana fratrum confessione purgantur, juxta illud Jacobi apostoli: « Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini. » Sacerdos iste Dominus Jesus Christus, sicut supra diximus, est; templum enim est homo, id est anima, unde dicit Apostolus: « Templum enim sanctum est, quod estis vos. » Sed ubi debet peccator quaerere hoc sacrificium, quod offerat sacerdoti? Intrinsecus quidem juxta illud Psalmistae: « In me sunt, Deus, vota tua quae reddam, laudationes tibi. » Et item: « Sacrificium Deo spiritus contribulatus; » et alibi: « Holocausta medullata offeram tibi. » Et Apostolus: « Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. » Debet quippe peccator illud legale sacrificium quotidie offerre sacerdoti, id est duos passeres. Per duos passeres nonnulli intelligunt duas substantias hominis, hoc est corpus et animam, hos namque utroque passeres debet leprosus offerre sacerdoti, quia peccator totum se debet libare Deo. Tunc enim unus passer immolatur, quando corpus affligitur, et vitia carnis mortificantur, nam quanto magis unus passer immolatur, tanto magis alter liber dimittitur ad volandum in agrum, quia quo magis corpus affligitur, et vitia carnis mortificantur, eo magis anima redditur libera ad contemplanda caelestia. Et hoc ipsum cum ligno cedrino, quia peccator ad imitationem Dominicae passionis se Deo offerre debet; et cum fasciculo hyssopi; hyssopus enim est herba humilis, purgans pectus, cujus radix scindit saxa; unde bene per hyssopum virtus humilitatis designatur, quae saxum pectus scindit et purgat. Per vas fictile potest intelligi corpus, quia peccator in ipso corpore agere debet in quo manet. Per aquas vivas designantur Scripturae, et oportet ut peccator haec omnia ad exemplum sacrarum Scripturarum agat.

HOMILIA IX.

IN ILLUD MATTHAEI: *Ascendente Jesu in naviculam secuti sunt eum discipuli ejus, et motus magnus factus est in mari.*

In hac quoque navigatione duae substantiae unius ejusdemque personae Domini nostri Jesu Christi demonstrantur, divinitatis scilicet et humanitatis. In eo autem quod dormivit ostenditur substantia humanitatis. In hoc vero quod surgens imperavit ventis et mari, et reddidit tranquillitatem, substantia divinitatis demonstratur. Sunt namque opera quae tantum ad substantiam humanitatis pertinent, et item sunt alia quae solummodo ad substantiam divinitatis referuntur. Nam dormitio tantum humanitati congruit, et non divinitati; surgere autem et ventis imperare, et mare pacificare, solius divinitatis est: in hoc quippe loco destruuntur errores illorum qui dixerunt unam esse Domini nostri Jesu Christi substantiam, quemadmodum una et persona.

A Sed valde admirandum est quoniam ille dignatus est ascendere in parvum lembum, qui sua virtute omnia quae subsistunt continet, regit et gubernat. Ille ascendit navim quia omnia ex nihilo creavit; ille autem dormivit in navi, de quo scriptum est: « Qui non dormitat, neque dormiet custodiens Israel. » His nempe verbis aperte ostenditur, quia creaturae sentiunt imperium sui Creatoris; attamen in eo quod elementa sentiunt imperium sui Creatoris, non est intelligendum juxta opinionem haereticorum, qui dixerunt omnia esse animantia, sed sciendum quod ea quae nobis sunt insensibilia, Deo omnium rerum conditori sunt sensibilia. Et quia futurum erat quod Dominus Jesus Christus dormiret, et discipuli ejus illum suscitarent, idcirco **B** David longe ante prophetando praedixit in persona apostolorum dicens: « Exsurge, quare obdormis, Domine? » Et quod ille nihilominus imperaturus esset mari, id est « turbatae sunt abyssi, multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes Altissimo, » nubes siquidem in hoc loco sancti apostoli sunt intelligendi; tunc itaque dederunt nubes vocem Altissimo, quando sancti apostoli valida voce clamaverunt dicentes: « Domine, salva nos, perimus. » Et tunc futurum erat quod imperaret ventis; idem enim propheta David antea ostendit dicens: « Dixit et stetit spiritus procellae. » Et quod ipse Dominus Jesus Christus tantam tranquillitatem facturum esset, ut homines admirarentur dicentes: Qualis hic est, quia venti et mare obediunt ei? Item Propheta loquitur dicens: « Qui descendunt mare in navibus, facientes operationes in aquis multis; ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo. » Sequitur deinde: « Porro homines mirati sunt dicentes, qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei? » Homines qui mirati sunt, sicut placet beato Hieronymo, non sunt intelligendi sancti apostoli, sed nautae, vel ceteri qui cum ipso erant in navi. Et bene admirati fuisse dicuntur quia homines erant, id est carnales. Sed si quis contentiose voluerit dicere quia sanctus evangelista homines apostolos appellat, respondendum est quoniam et ipsi bene homines dicti sunt, quia nondum habebant illam perfectam fidem, quae grano sinapis assimilatur, unde alius evangelista dicit: « nondum perfectae erat fidei; » si enim perfectam fidem habuissent, intelligerent quia nullus praesente Domino perire potuisset. Allegorice per hoc mare quod Dominus cum discipulis suis transire cupiebat, recte hujus mundi amarus et tenebrosus aestus designatur; et quod mare praesens saeculum designet, Psalmista manifestat dicens: « Hoc mare magnum et spatiosum, ibi reptilia quorum non est numerus; animalia pusilla cum majoribus. » Et qualiter Dominus hoc mare transierit manifestat evangelista cum ait: « Ascendente eo in naviculam secuti sunt eum discipuli ejus. » Navicula haec nulla melius intelligi potest quam arbor sacratissimae passionis, cujus adminiculo et beneficio quique fidelium fulti mente, hoc

mare tenebrosum et amarum calcant et despiciunt, et quasi ad soliditatem securi littoris, id est ad requiem beatam tendunt. Tunc Dominus in navim ascendit dormiturus cum in cruce elevatus est moriturus; et tunc in navi dormivit, cum in cruce positus inclinato capite spiritum emisit. Quod autem sequitur: « secuti sunt eum discipuli ejus, » mystice designatur quia sancti apostoli secuti sunt vestigia passionis ejus; nam quid est Dominum sequi, nisi vestigia passionis ejus imitari? Hinc est quod ipse exponit, ubi prædicans mysteria suæ Passionis et Resurrectionis, coarctando subjunxit dicens: « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam, et sequatur me. » Multi enim videntur tollere crucem suam, sed non illis prodest, quia non sequuntur Christum, id est vestigia passionis ejus non imitantur. Oportet ergo ut quicumque vult hoc mare amarum et tenebrosum transire tollat crucem suam, et Christum sequatur, id est vestigia passionis ejus imitetur. Navigantibus discipulis obdormivit Jesus, quia sanctis apostolis, ac singulis quibusque fidelibus, mente hoc præsens sæculum calcantibus ac despicientibus, vel secundo flatu sancti Spiritus, vel remigio proprio certatim spe ad littus perpetuæ felicitatis tendentibus, mox appropinquat tempus passionis Domini. Unde beatus Marcus pulchre vespere hoc narrat factum fuisse, id est post solis occasum, ut non solum ipsa dormitio, sed etiam hora decidentis lucis occubitus veri solis, id est mortem Domini Salvatoris, ostenderet. Dormiente Domino in navi motus magnus factus est in mari, quia capiente eo somnum mortis supra puppim sanctæ crucis, flantibus ventis, id est instigantibus immundis spiritibus, et suggerentibus dæmonibus, cœperunt insurgere fluctus blasphemantium Judæorum, et commota sunt corda eorum ad persequendos sanctos apostolos. His etenim procellis patientia Domini non perturbabatur, sed imbecillitas apostolorum concutiebatur, trepidabat, et periclitabatur, adeo namque motus magnus factus est in mari ut navicula operiretur fluctibus, quia adeo commota sunt Judæorum corda ad persequendos apostolos, ut pene fides in illis periclitaretur; nam unus eorum ter Dominum negavit, cæteri vero relicto eo fugerunt. Sed quid fecerunt sancti apostoli; accesserunt non corpore, sed mente et devotione, quia cujus viderant mortem, omnibus votis et mentis affectionibus ejus postulabant resurrectionem dicentes cum Psalmista: « Exsurge, quare obdormis, Domine? exsurge, et ne repellas nos usque in finem; » si enim Dominus diutius somno mortis sopiretur, mentes apostolorum æterna morte damnarentur. Suscitantibus discipulis surrexit Jesus, et ipse stans increpavit ventum et mare. Tunc ventum increpavit quando resurgendo superbiam diaboli prostravit, et moriendo eum destruxit, qui mortis imperium habebat. Imperavit et ventis quia potestatem dæmonum cohibuit et compressit. Imperavit etiam mari quia vesanam perfidiam Judæorum, et rabiem destruxit blasphemantium et quassantium caput ac dicentium: « Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credemus ei; » majus enim fuit de sepulcro surgere, quam de cruce descendere. Quod autem sequitur: « Quid timidi estis modicæ fidei? » illud significat quod resurgens a mortuis et apparens eis « exprobravit incredulitatem et duritiam cordis illorum, quoniam iis qui viderant eum resurrexisse a mortuis non crediderunt. » Sequitur: « Et facta est tranquillitas magna. » Tranquillitas magna facta est, quia resurgente Domino, et apparente post resurrectionem, ac dicente discipulis suis: « Pax vobis, ego sum, nolite timere, » solidata est fides in apostolis, et in tantum solidata est fides in eis, ut qui ante clausis januis propter metum Judæorum intus residebant, postea corroborati, libera voce coram principibus et potestatibus fiducialiter eum confitebantur. Aliter per naviculam significatur sancta Ecclesia, cujus gubernator est Dominus noster Jesus Christus, remiges autem sunt sancti apostoli. Tunc Dominus hanc naviculam ascendit, quando per gratiam in sancta Ecclesia habitare cœpit. Et quod per naviculam sancta Ecclesia designetur ostendit Salomon qui loquitur sub specie femine dicens: « Facta est quasi navis institoris de longe portans panem suum, » sive pretium. Institor, hoc est negotiator, est Dominus noster Jesus Christus; sancta etenim Ecclesia facta est velut navis institoris, scilicet Domini Salvatoris. Per panem designatur sacramentum corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi; sancta namque Ecclesia de longe portat panem suum, quia etiam ab ultimis finibus veniens sacramentum corporis et sanguinis Domini portat, id est celebrat. Hoc est tam magnum pretium, quo redemptum est genus humanum; et idem Salomon ait: « Vestigium navis in mari non invenitur, » quia conversatio sanctæ Ecclesiæ non est terrena, sed cœlestis; et unus idcirco remex ejus dicebat: « nostra autem conversatio in cœlis est. » Et quamvis sanctæ Ecclesiæ terrena officia exercere videatur, verumtamen ejus intentio spiritalis est et cœlestis. Navigantibus discipulis obdormivit Christus, quia fidelibus spectantibus ad cœlestem patriam frequenter solet evenire, ut dormiat Jesus in hac navicula, id est ut solatium miserationis a sancta Ecclesia abstrahat. Tunc Dominus in navicula hac dormivit, quia vel principes hujus sæculi, vel hæresiarchas, vel aliquos pravos homines permittit suam sanctam persequi Ecclesiam, ut ii qui probati sunt manifesti fiant in nobis, unde ipse Dominus dicit: « Necessè est ut veniant scandala; » et Paulus apostolus ait: « Oportet enim fieri hæreses, ut hi qui probati sunt manifesti fiant. » Multoties autem principes hujus sæculi comminati sunt et devastare sanctam Ecclesiam, et perdere filios ejus; nam dormiente Domino in navi, motus magnus factus est in mari, quia abstrahente eo auxilium suæ miserationis a suis fidelibus, adeo permisit malos persequi sanctam Ecclesiam, ut pe-

ne annihilari videritur. Sed quid fecerunt fideles? accesserunt mente et devotione, et ejus auxilium imploraverunt dicentes cum Psalmista: « A sinibus terræ ad te clamavi dum anxietur cor meum; » et item: « Esurge, Domine, adjuva nos, et libera nos propter nomen tuum. » Nam clamor apostolorum devotio est fidelium populorum. Suscitantibus discipulis surrexit Jesus, quia suis fidelibus solatium divinæ miserationis impendit, unde ait: « Et surgens imperavit ventis et mari. » Venit, imperavit quia audaces adversarios sanctæ Ecclesiæ evanescere facit, et vota pravorum hominum ut effectum obtinere non possent perturbavit. Imperavit mori, quia per syllogismos suorum prædicatorum versutiam hæreticorum denudavit, ne reciperentur a fidelibus. « Et facta est tranquillitas magna; » a Deo namque tranquillitas magna facta est ut homines admirarentur quomodo sancta Ecclesia de tanta persecutione et tribulatione, continuo ad tam optatam pristinam rediret pacem. Moraliter per naviculam designatur unaquæque anima fidelis, de quo testis est Salomon qui dicit: « Anima justi sedes est sapientiæ. » Si ergo anima justi sedes est sapientiæ, sedes est Christi, ac per hoc navicula est Domini. Hanc naviculam tunc Dominus conscendit, quando per gratiam in ea habitare incipit. Navigante quolibet fidei, id est spe tendente ad patriam cœlestem, frequenter solet evenire ut dormiat Jesus in hac navicula. Tunc enim dormit Jesus, quando permittit insurgere adversus animam fidelem vel immundorum spirituum tentationes, vel impetus malarum cogitationum, vel propriæ carnis delectationes, vel pravorum hominum persecutiones; his namque procellis solent concuti illæ virtutes, in quibus maxime salus humani generis consistit, id est fides, spes, charitas; sed has procellas adeo permisit Dominus insurgere adversus naviculam, ut pene operiretur fluctibus, quia adeo permittit animam fidelem tentari, ut pene videatur mergi, scilicet ut splendor fidei obtenebrescat, spei celsitudo contabescat, et flamma charitatis refrigescat. Sed quid illi agendum est? nunquid desperandum? non, sed juxta exempla apostolorum est accedendum, et totis viribus proclamandum ad Deum. Nobis vero proclamantibus, ille qui non dormitat, neque dormitabit custodiens Israel, quasi exercitus surget, tempestatem sedabit, tranquillitatem reddet, et portum salutis indulget, gratiam donante illo qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

HOMILIA X.

IN ILLUD MATTHÆI: *Respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.*

Hujus confessionis etiam beatus Lucas facit mentionem dicens: « In ipsa hora exsultavit in Spiritu sancto et dixit: Confiteor tibi, Pater. » Sed non debet videri contrarium, quia beatus Matthæus ait « in illo tempore, » id quod ideo præmisit, ut daret

A locum Lucæ evangelistæ quatenus ea insereret quæ gesta sunt inter exprobrationem civitatum, et istam confessionem, quæ adeo pauca sunt, ut si beatus Matthæus dixisset in ipsa hora, nulla videretur contrarietas. Ex occasione ergo infidelitatis civitatum quæ noluerunt sermonem Domini recipere, neque in eum credere, respondens Dominus causam retulit. laudem scilicet et gratiam Deo Patri pro iis quibus arcanum suæ Incarnationis revelaverat. Solerter etiam indagandus est ordo verborum, quia non ait tantum: « Confiteor tibi, Pater », sed addidit: « Domine cœli et terræ; » his namque verbis Dominus Jesus illum ostendit esse suum Patrem, qui est Dominus cœli et terræ. In hoc loco destruntur hæretici qui dixerunt Dominum Jesum creaturam esse, et non creatorem; si enim creatura esset, et creatura etiam Dominum suum patrem appellare posset, non specialiter diceret: « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ; » sed tamen diceret: Confiteor tibi, Pater cœli et terræ, aut, confiteor tibi, Domine cœli et terræ; sciendum est enim quia confessio non significat semper pœnitentiam et accusationem peccatorum, sed laudem et gratiarum actionem, unde est illud: « Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo; » et item: « Confitemini Domino quoniam bonus; » et in libro Ecclesiastici scriptum est: « Hæc dicetis Domino Deo vestro in confessione, quoniam universa opera ejus bona valde. » Ubi notandum est quia confessio non significat pœnitentiam, aut confessionem peccatorum, sed laudem, sicut et in hoc loco. Hoc similiter aperte ostendit et beatus Lucas evangelista cum dicit: « In ipsa hora » exsultavit Jesus in Spiritu sancto. Si enim verba Domini diligenter investigemus, cognoscemus profecto quod Filius Dei confitatur Deo Patri, et ei gratiam, et laudem refert, quasi jam passus et glorificatus sit non pro se, sed pro nobis. In qua confessione etiam suæ miserationis munus, et gratia nostræ reconciliationis ostenditur. Quare autem Dei Filius confiteatur Deo Patri, et ei laudem referat, manifestat cum subjungit: « Quia abscondisti hæc a sapientibus. » Quæ vero sunt quæ abscondit? Illa scilicet de quibus dicit Apostolus: « Revelatum est mihi sacramentum, quod aliis generationibus non fuit manifestum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis apostolis et prophetis, in spiritu esse gentes cohæredes et participes promissionis in Christo. » Hoc est mysterium Incarnationis, id est quia ille qui ante omnia sæcula ineffabiliter genitus est a Deo Patre; et in fine sæculorum carnem assumpsit ex Virgine matre hoc profecto abscondit. Quibus vero absconderit manifestat cum subjungit: « Sapientibus et prudentibus. » Sed non vere sapientibus; sapientibus vero suæ stultitiæ præsumptione, et non veræ sapientiæ acumine; sapientibus temeritate, et non veritate; sapientibus fastu et non sensu, de quibus ait propheta « Væ vobis qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. » Et item: « Perdam sa-

scientiam [sapientiam], et prudentiam prudentium reprobabo. Quorum testimoniorum sensum beatus Paulus apostolus exponens ait: « Ubi sapiens, ubi scriba, ubi legis verba ponderans? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? » Et quia mundus non potuit cognoscere Deum per sapientiam, placuit ei per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. De hac mundiali sapientia idem apostolus alibi dicit: « Sapientia hujus mundi inimica est Deo, et legi Dei non subicitur, » neque enim potest. Sed quinam fuerunt isti sapientes? Certe vel illius temporis legis doctores, Scribæ scilicet et Pharisei, qui cum essent stulti, sapientes se esse jactabant; vel modo hæretici sive philosophi, qui propter suam tumidam sapientiam, humilem Domini doctrinam et prædicationem recipere non valent. Sed quibus revelavit? manifestat statim dicens: « parvulis, » id est humilibus corde. Illos Dominus appellat parvulos, qui se parvulos et humiles recognoscunt; arcana namque, et virtutes cœlestium mysteriorum parvulis id est sanctis apostolis revelavit, qui vere parvuli erant non sensu, sed malitia, de quibus Psalmista dicit: « Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem. » Et etiam: « Testimonium Domini fidele sapientiam præstans parvulis. » Et iterum: « Declaratio sermonum tuorum illuminat me, et intellectum dat parvulis. » Causas et æquitates hujus facti paternæ voluntatis judicio Dominus confirmavit, ut illi qui dedignantur parvuli fieri, in Deum stulti fiant in sua sapientia. Et ut ostenderet Dominus quia non acumen ingenii, et sapientiæ sensum condemnavit, sed tumorem superbiæ, ideo pulchre subjunxit dicens: « Ita, Pater, sic enim placitum fuit ante te. » Blandientis affectu alloquitur Filius Patrem ut cœptum beneficium et gratia confirmetur, et compleatur in parvulis, id est in sanctis apostolis. Et pulchre ait: « Sic placitum fuit ante te, » ac si patenter diceret aliis verbis: Tibi justo injusta placere non possunt et ideo sic beneplacitum fuit ante te, et justa omnia disposuisti, quod hæc sapientibus et prudentibus abscondisti et parvulis revelasti. His ergo verbis redarguuntur illi qui querelas solent objicere et murmurare quare alii eligantur, alii ejiciantur, et alii salventur, alii pereant cum ipse Dei Filius paternam voluntatem, et justam ejus dispositionem laudibus efferat. Hanc enim sententiam divinæ dispositionis occulto Dei judicio, sed tamen justo, factam considerans beatus Paulus apostolus, non valens comprehendere prorupit in admirationem dicens: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus. » Sequitur: « omnia mihi tradita sunt a Patre meo. » Hæc enim verba divinitatis non carnaliter sed spiritualiter accipienda sunt; nam et Patrem tradentem, et Filium accipientem spiritualiter accipere debemus. Si enim secundum humanam consuetudinem essent intelligenda, mox ut illic incipit possidere qui accipit, desinit ille habere qui tradidit. Sed Deus Pater non sic omnia tradidit Filio

suo ut desierit habere quæ tradidit, quia omnia sine tempore simul cum Filio possidet. Dei ergo Filius, quantum ad divinitatem attinet, nihil ex tempore accepit a Patre, quia sicut evangelista dicit omnia quæ habet Pater ejus etiam sunt, quia « Filius et Pater unum sunt. » In hoc vero quod homo factus est, omnia ex tempore accepit a Patre, unde Pater dicit ei: « Pete a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. » Et item Filius in Evangelio: « Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra. » Ergo quod dicit: « Tradita mihi sunt omnia a Patre meo, » non debemus intelligere ei fuisse tradita cœlum et terram, mare et cætera elementa, quæ simul cum Patre condidit, et creavit, sed traditi ei sunt sancti et electi viri, et parvuli ex omnibus gentibus, pro quibus ipse supplicans Deo Patri gratias egit. « Et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius? » Hæc enim verba videntur sonare ut nullus possit agnoscere Patrem nisi Filius, et rursus nullus possit agnoscere Filium nisi Pater. Quod non est ita sentiendum, sed sic est accipiendum quia Pater et Filius per ipsum revelatur. Et est sensus: nemo novit quod sit in Filio nisi Pater, et nemo novit quod sit in Patre nisi Filius, et cui ipse voluerit revelare; quia aliud est nosse quod novit æqualitate naturæ, et aliud est nosse quod novit revelantis dignatione; ipse est enim lumen mentium nostrarum. Deus ergo potens revelat se Verbo, id est Filio suo; Verbum autem id est Filius et se, et Patrem revelat, et dum se revelat et Pater eum revelat, quia ipse et Pater unum sunt, Ergo quod sequitur, « et cui voluerit Filius revelare, » ad utrumque referendum est, scilicet ad Patrem et Filium. Et quod Pater eum revelet manifestat Apostolus cum dicit: « Cum autem complacuit ei qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam ut revelaret Filium suum in me, ut annuntiem eum in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini. » Sequitur autem: « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. » His verbis Dominus genus humanum alloquitur, et eos ad se vocat qui in difficultatibus legis laborant, vel idololatriæ, seu sæculi peccatis onerati erant sed maxime illos qui vocem Domini audire et sequi meruerunt. Ait enim: Venite, non pedibus sed moribus, non corpore sed fide, iste est namque spiritualis accessus, quo quique valet apparere Deo, de quo Psalmista ait: « Accedite ad eum et illuminamini. » Ad me, id est non ad hominem, non ad extraneum, non ad deceptorum, sed ad Salvatorem. Pulchre quidem subjunxit « omnes, » quia sicut Apostolus dicit: « Ipsi omnes vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis pervenire. » Et ideo nulla est apud eum distantia inter gentem et gentem, sexum et sexum, linguam et linguam, ætatem et conditionem. « Qui laboratis » sæcularibus negotiis, seu laboratis gravia legis peccata ferentes, « et onerati estis » diversis sceleribus atque peccatis. A deceptione namque primi beati-

nis humanum genus sub conditione diaboli laborabat, exceptis illis qui sola Dei gratia liberari meruerunt, unde Psalmista aiebat : « Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum, et sicut onus grave gravatae sunt super me. » Et pulchre Dominus subjunxit : « Ego vos reficiam, » quia ipse est panis angelorum, et summa refectionis atque satietas beatorum spirituum, unde propheta mente conspicuens dicebat : « Satiabor cum apparuerit gloria tua. » Refectionis deinde modum ostendit cum dicit : « Tollite jugum meum super vos, » ac si diceret : Deponite jugum legis et sumite meum, id est non interemptoris sed Redemptoris. Multum quippe distat inter jugum diaboli et Christi, et inter jugum legis et Evangelii. Jugum, diaboli peccatores deprimat, illud Christi vero erigit. Jugum legis severitatis pondere peccatores aggravat, jugum evangelicæ gratiæ spem veniæ promittendo sublevat. Et quod hoc jugum Christi genus humanum suscepturum esset, longe ante prædixit Sophonias propheta cum ait : « Et vocent omnes in nomine Domini, et servient ei humero uno ultra flumen Ethiopiæ ; inde supplices mei venient filii dispersorum meorum deferentes murum mihi. » Servient ei humero uno, id est una fidei devotione, quasi sub uno jugo. « Et discite a me. » Quid sit discendum manifestat cum subjungit : « quia mitis sum et humilis corde, » ac si diceret : Vos aliquando eratis immites et superbi, a me ergo et in me discite humilitatem et mansuetudinem, « et invenietis requiem animabus vestris, » quasi diceret : Jam fastigati estis quia requiem quæsitivis et invenire non potuistis, quia non invenitur vita in provincia mortis, neque gaudium in patria mœroris, neque requies in regione laboris. Ad me ergo venite quia ego sum totum quod quæritis. Et ne forte homines audientes jugum expavescerent, idcirco subjunxit : « Jugum enim meum suave est, et onus meum leve, » scilicet ne paveatis cum jugum audistis, quoniam suave et leve est. Sed quærendum est quare Dominus dicat jugum suum suave et onus leve cum Psalmista dicat : « Ego custodivi vias duras ; » et ipse in Evangelio : « quam angusta porta est, et arcta via. » Hæc tamen non debent videri inter se contraria. Jugum enim suum volentibus leve est, sed grave nolentibus : grave est inchoantibus, sed leve est proficientibus, et usque ad perfectionis calcem pervenientibus. Durum et asperum est quia multis quæritur, sed a paucis invenitur. Sive jugum suum leve dicit ut ostenderet jugum legis grave ; jugum enim legis grave erat, quia suæ severitatis pondere mortificabat ; jugum vero Christi leve est quia peccatores spe veniæ et cœlestium promissionum vivificat. Et quod jugum legis grave sit, manifestat Petrus apostolus cum ait : « Ut quid denuo vultis imponere jugum legis ? » Quid suavius vero jugo Christi, aut quid levius onere gratiæ evangelicæ ? Et vero leve est sceleribus non acquiescere, probabilem fieri inimicis propter Dominum, amicos in Domino diligere,

A omnes amare, neminem odisse, bonum velle, malum nolle, et quod sibi non vult fieri, aliis non inferre.

HOMILIA XI.

IN ILLUD MATTHÆI : *Ascendens Jesus Hierosolimam assumpsit duodecim discipulos suos secreto, et ait illis : Ecce ascendimus Hierosolimam, et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis, etc.*

B Prævidens Dominus animos discipulorum ex sua passione perturbandos, idcirco et ejusdem passionis pœnam, et suæ resurrectionis gloriam prædixit, ut cum cernerent eum morientem, sicut prædixit, non dubitarent eum resurrecturum sicut promisit. Armavit quippe eos cum prædixit eis mala quæ erat passurus, quoniam levius feruntur mala præscita, quam ea quæ subito accidunt. Destruitur his verbis error infidelium, et dementia illorum qui solent Dominum deridere, et dicere quod ipse coactus ductus fuerit ad passionem ; nam sicut hic manifestatur, ipse et tempus passionis præscivit, et locum ejusdem passionis intrepidus adiit. Monentur etiam sancti prædicatores in hoc facto ut suis auditoribus antiqui hostis insidias et mala quæque evenire possunt prænuntient, quatenus fortiter adversus antiqui hostis insidias superare, et adversa quæ illis accidunt levius ferre possint. Sequitur : « Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis adorans et petens aliquid ab eo. » Quod dicit « Tunc » ad superiora respicit, id est quando suæ passionis pœnam et resurrectionis gloriam discipulis prædixit. Sed quærendum est unde sumpsit ista mater filiorum Zebedæi occasionem accedendi ad Dominum, et postulandi aliquid ab eo. Dominus enim discipulis tristitiam prænuntiavit, id est prædixit ignominiam passionis ; unde ergo sumpsit occasionem accedendi ad Dominum, ut postularet ab eo gloriam regnandi ? Recordabatur illa quia Dominus superius promisit discipulis suis dicens : « Vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel. » Et quia Dominus post omnia dixerat : « et tertia die resurget, » putavit eum statim post resurrectionem venturum esse ad regnandum, et quod in primo adventu complendum esset, quod complendum erat in secundo. Idcirco feminea aviditate immemor futurorum tantum præsentia desideravit. « Qui dixit ei quid vis ? » Dominus enim non quasi nescius interrogavit ut audiret quid ipsa vellet, sed ut illa exponente, ipse irrationabilem et reprehensibilem esse ostenderet petitionem illius et filiorum ejus ; petebant enim quasi religiosi et amatores cœlestis patriæ, sed non quasi sententiam habentes utilium et innoxiarum petitionum. Sæpe namque permisit Dominus discipulos suos non recte cogitare aliquid, aut dicere, vel etiam facere, ut ex eorum culpa sumeret occasionem docendi et exponendi regulam pietatis ; sciebat enim quia ipse eorum,

error nihil eis nocebat presente magistro, et ejus doctrina omnes edificaret non solum in presenti, sed etiam in futuro. At illa dixit : « Ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram tuam in regno tuo. » Postulavit hæc mater muliebri errore, et pietatis affectu nesciens quid diceret. Et quid mirum si ista redarguatur imperitiæ et ignorantiae, cum superius dictum sit de Petro, quando is voluit facere tria tabernacula nesciens quid diceret ? Sed quærendum est quare dicat beatus Matthæus istam mulierem accessisse ad Dominum, cum Marcus dicat filios ejus accessisse : sed sciendum est quia mater ad Dominum suggerentibus filiis accessit ; sciebant enim matrem suam dilectam esse a Domino, et idcirco affectum et voluntatem propriam per eam Domino manifestare voluerunt. Et propterea beatus Marcus ut eorum desiderium et consilium legentibus notum faceret, tacuit de interveniente matre, et illos solos narrat accessisse, quibus suggerentibus mater accessit. Unde et Dominus secundum utrumque evangelistam non matri, sed filiis respondit dicens : « Nescitis quid petatis ; » nesciebant enim quid peterent, quia sedem gloriæ quam non merebantur petebant ; vel nesciebant etiam quid peterent, quia putabant quod aliquis sedere posset in illo regno ad sinistram, cum in die ultimi examinis omnes fideles statuendi sint ad dexteram summi Regis et Judicis, cum illius regnum nihil habeat sinistrum, et illa felicitas nihil habeat reprobum. Isti enim quamvis non deberent accipere quod quærebant, verumtamen eorum simplicitas non merebatur confundi, quia ex amore Domini nata erat. Et quia simpliciter postulaverunt, idcirco Dominus eorum affectum aut simplicitatem non reprehendit, sed ignorantiam et imperitiam culpavit dicens : « Nescitis quid petatis, » ac si aliis verbis diceret : bonum quidem est vestrum desiderium, sed inconsiderata petitio ; rem honestam postulatis, quia mihi vultis conjungi in regno ; delectat vos culmem honoris, sed tamen necesse est ut prius vos exerceat via laboris. Sequitur : « potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum ? » Calicem appellat amarissimam passionem ; nomine namque calicis vult intelligi passionem martyrii per quam necesse erat ut ipse et illi consummarentur. Hinc est quod Dominus appropinquans passioni dicebat : « Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. » Et Psalmista : « Calicem salutaris accipiam, » Sed quærendum est quare Dominus istos interrogavit : « potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum ? » An ignorabat ipse si eum possent imitari per passionem ? Non, sed ideo interrogare voluit ut illo interrogante, et ipsis respondentibus « possumus, » nos quidem audiremus et intelligeremus, quia nullus valet cum Christo regnare in oculis, nisi studeat eum

A imitari per passionem ; nullus etenim sublimiter valet regnare cum Christo, nisi prius humiliter studuerit pati pro ipso. Unde Apostolus dicit : « Si complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis ejus erimus. » Et item. « Si compatimur et conregnabimus ; et si socii fuerimus passionis, erimus et consolationis. » Attamen isti responderunt « possumus » non tantum ex confidentia cordis et fiducia suæ fortitudinis, quantum potius ex ignorantia, nescientibus quidem illud ; desiderabile est bellum scientibus, valde vero formidabile. Similiter et inexpertis levis videtur tentatio passionis et mortis. Si enim Dominus appropinquans passioni orabat : « Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste ; » multo minus isti respondissent « possumus, » si scirent qualis esset in presenti dolor passionis, et timor mortis ; habet enim passio magnum dolorem, et mors magnum timorem. Sequitur : « Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. » Pulchre autem dicit « meum, » id est sive me imitando, sive pro confessione nominis mei. Sed quærendum est quare dicat Dominus calicem meum bibetis, cum unus quidem eorum, id est Jacobus, per effusionem sanguinis vitam finierit, alter vero, id est Joannes, in pace Ecclesiæ quieverit. De passione namque Jacobi Lucas apertissime in Actibus apostolorum manifestat cum dicit : « Misit Herodes rex manus ut affligeret quosdam de Ecclesia ; occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio. » Joannes vero, sicut in Patrum litteris legitur, et sicut fideles historiæ referunt, cum jam longo confectus senio soiret sibi imminere diem mortis, convocatis fidelibus post missarum celebrationem, et monita exhortationis, ultimum eis valefecit, ac deinde descendens in defossum sepulture suæ locum, facta oratione appositus est ad patres suos, et sic a dolore mortis extraneus fuit, sicut alienus fuerat a corruptione carnis. Quomodo ergo Joannes calicem Domini bibit, qui absque dolore mortis migravit de mundo ? Sed sciendum quia duobus modis calix Domini bibitur. Uno modo cum mors illata a persecutore patienter suscipitur ; altero vero cum animus paratus est ad perferendam mortem, et via digna geritur martyrio. Joannes ergo calicem Domini bibit, quia paratus fuit ad perferendam mortem, et vita ejus digna erat martyrio. Nam duo sunt genera martyrii, unum in aperta persecutione, alterum vero in occulta carnis maceratione. Joannes ergo calicem Domini bibit, et si non bibit in aperta persecutione, bibit in occulta carnis maceratione. Verumtamen bibit Joannes calicem Domini etiam per passionem ; nam, sicut in Actibus apostolorum legitur, cum cæteris apostolis carcerem et verbera sustinuit : « Ibant enim gaudentes a conspectu concilii, que-

niam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati:» Et ob insuperabilem prædicationem Evangelii a Domitiano impiissimo principe missus est in ferventissimo olei dolio, de quo ita illæsus exivit a dolore passionis, quemadmodum extraneus fuerat a corruptione carnis, et relegatus est exilio in Pathmos insula. Joannes ergo cum fratre suo calicem Domini bibit, quia qui talia ac tanta sustinuit, aperte demonstratur quia paratus erat ad perferendam mortem etiam, si ei a persecutore inferretur. Sed querendum est quomodo verax magister dicat: « Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, » cum ipse alibi dicat: Omnia mihi tradita sunt a Patre meo;» et item: « Omnia quæcumque facit Pater, hæc eadem et Filius facit. » Si enim Filius similiter facit omnia quæ et Pater, quid est ergo quod dicit: Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis? Tribus namque modis intelligi potest. Non est meum dare dicit, quia regnum cælorum non est dantis, sed accipientis; apud Dominum namque non est personarum acceptio, et ideo regnum cælorum non tribuitur juxta personarum acceptio- nem, sed juxta qualitatem meritorum, non enim præparatum est illud regnum personæ sed vitæ. Qui ergo talem se exhibuerit ut dignus sit percipere, continuo accipiet; et vos itaque si tales exstiteritis ut digni sitis consequit continuo percipietis regnum quod Pater meus paravit torpentibus, sed victoribus et triumphantibus. Aliter non est meum dare vobis, id est superbis talibus, quales vos estis qui exaltari cupitis, sed humilibus corde, quibus paratum est a Patre meo. Ergo si vultis illud accipere, nolite esse quod estis, aliis enim præparatum est; et vos ideo alii estote et vobis etiam præparatum est. Quid est alii? id est prius humiliamini qui exaltari cupitis. Aliter, sicut dicit Beda: Sinistra Domini quando in bona parte ponitur, hanc præsentem vitam sanctæ Ecclesiæ designat, dextera namque ipsius beatitudinem superni regni significat. Unde dicit Salomon: « Longitudo regni dierum in dextera ejus, gloria et divitiæ in sinistra ipsius. » Quippe vero in dextera ipsius longitudo constat dierum? quia in illa vita beata indefectiva lux sanctis tribuitur; in sinistra vero gloria et divitiæ, quoniam in hujus vitæ peregrinatione gloria fidei et divitiis virtutum reficimur. Accipit quis sedere ad dexteram cum in cælestis beatitudinis regno de præsentis sui Conditoris visione lætatur; percipit et sedere ad sinistram cum in hujus peregrinatione vitæ aliis præsidere suscipit regimine sacerdotii. Constat ergo notissimum esse quia hi duo filii Zebedæi non unus ad dexteram, et alter ad sinistram Domini sedere perceperunt, sed ambo ad tempus ad sinistram, quoniam apostolatus officio aliis præsiderunt; nunc vero ambo ad dexteram sedent, quia de præsentis sui Conditoris visione lætantur. Quod vero Christus dicat: « Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, » sciendum est quia Dominus in Evangelio

aliquando ex substantia humanitatis, aliquando ex illa divinitatis loquitur. Et quia hæc mater filiorum Zebedæi honorem ad substantiam humanitatis retulit, et gloriam regnandi in corporali ejus præsentia collocaverat, idcirco Dominus secundum eandem substantiam eis respondit ac si diceret: Secundum hanc substantiam, qua vobiscum bibiturus sum calicem, non est meum dare vobis: verumtamen meum est id tribuere secundum substantiam divinitatis, quia per omnia æqualis sum Deo Patri. Sequitur: « Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus. » Indignati ergo sunt alii decem apostoli non matri filiorum Zebedæi, sed duobus fratribus, et audaciam petitionis non ad matrem, sed ad filios retulerunt, quibus suggerentibus accessit mater, quia ignorantes propriam mensuram immoderata cupiditate exarserunt. Et hoc sciendum quod sicut illi duo carnaliter petierunt ut supra omnes essent, ita et isti decem carnaliter indignati sunt; si enim spiritualiter sapuissent, nullo modo petiissent ut supra omnes essent, et si isti spiritualiter intellexissent, nullo modo indignati essent super desiderio duorum. Nam sicut vituperabile est velle esse super omnes, ita et valde gloriosum est alios patienter supra se sustinere. Sed ille pius et mitis Magister nec istos duos immoderate cupiditatis redarguit, nec illos decem indignationis et livoris reprehendit, sed omnes ad viam humilitatis revocavit, et ostendit eis exemplum quo doceret illum esse minorem qui est major omnium, et illum esse Dominum qui est servus cunctorum, sit enim: « Nescitis quia principes gentium dominantur earum? » Ac si diceret: Qui enim principes sunt in gentibus imperant subjectis, et qui majores sunt potestatem exercent in minores; sed inter vos non erit ita, quia qui voluerit esse major, erit vester minister, et qui voluerit esse primo erit vester servus. Ostendit enim Dominus his verbis quia humilitate pervenitur ad regnum, simplicitate vero penetratur cælum: quisquis enim vestigia divinitatis tenere desiderat necesse est ut exemplum humanitatis sequatur. Quicumque fratrem vult prævenire in regnando, necesse est ut præveniat eum in obsequendo; et sicut ipse terrenam similitudinem fortasse contemnerent, se ipsum proposuit eis exemplum, ut si dicta ipsius parvipenderent, confunderentur ad opera. Dicit ergo: « Sicut Filius hominis non venit ministrari sed ministrare, et dare animam suam pro multis. » Pro multis quidem dicit, pro illis scilicet qui in eum credere voluerunt; et cum dicit « animam, » destruitur error illorum qui dixerunt Dominum non veram animam sumpsisse.

HOMILIA XII.

IN ILLUD MATTHÆI: *Accesserunt ad Jesum Scribæ et Pharisei dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum, non enim lavant manus suas cum panem manducant?*

Mira quidem Scribarum et Phariseorum stultitia, qui Dominum quidem reprehendebant cur præcepta

et traditiones hominum non servaret! « Quare, » inquit, « discipuli tui transgrediuntur præcepta seniorum? » His namque verbis aperte demonstratur intentio Scribarum et Phariseorum quare venerint, videlicet non ad discendum, sed ad reprehendendum. Reprehendebant discipulos Domini non de ista latione, quæ consueto more agitur, sed de illa superflua, quæ superstitiosa traditione seniorum fuerat recepta. Quæ autem ea fuerit manifestat Marcus cum ait: Pharisei enim et omnes Judæi nisi crebro lavent manus suas non manducant panem, servantes traditionem seniorum, et a foro redeuntes, nisi baptizentur non comedunt, et multa alia sunt quæ tradita sunt illis servare baptismata calicum et urceorum, et ærumentorum, et lectorum. Lavandæ ergo sunt manus non tam corporis quam totius cordis, id est purganda sunt opera, ut in illis impleatur verbum Dei. Dominus namque Scribarum et Phariseorum calumniam vera responsione confutavit, et reprehendit dicens: « Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? » Et est sensus: Quare cum vos præcepta Dei negligatis ut traditiones et præcepta hominum servetis, judicatis discipulos meos esse redarguendos qui traditiones et præcepta hominum contemnunt, ut jussa Dei custodiant? In quo facto monstratur illud jam esse completum quod Isaias prophetaverat dicens: « Redarguit iniquitatem pro mansuetis terræ. » Et quasi ipsis interrogantibus, ubi transgredimur præcepta Dei? respondit: « Nam Deus dixit: Honora patrem tuum et matrem, et qui maledixerit patri vel matri morte morietur: » Vos autem dicitis quicumque dixerit patri vel matri munus quodcunque est ex me tibi proderit. » Honor in sacris Scripturis non semper significat subjectionem, aut capitis humiliationem in salutationibus, vel in quibusdam officiis deferendis, sed significat largitatem elemosynarum et oblationem munerum, et quod ita sit, manifestat Apostolus cum ait: « Honora viduas, quæ vere viduæ sunt. » Hic enim honor donum significat, id est tribue viduis necessaria. Alibi vero presbyteros duplici honore admonet esse habendos; maxime tamen illos, qui in verbo et doctrina laborant, admonet esse remunerandos. Hinc præceptum est in lege ut os bovi trituranti non claudatur; hinc et Dominus in Evangelio ait: « Dignus est enim operarius mercede sua. » Providens namque Dominus imbecillitati parentum, et ætati eorum, et penuriæ, præcepit in lege ut filii honorarent parentes suos, id est eorum penurias sustentarent. Hinc providentissimam Dei legem Scribæ et Pharisei volentes subvertere et violare, docebant filios ut ea quæ ministranda erant parentibus consecrarent et voverent Deo, et dicerent: « Munus quodcunque est ex me tibi proderit, » ac si diceret: O pater et mater, ea quæ vobis subministrare debui, Deo consecravi, et ideo munus, quod ex me est, non solum mihi proderit, sed etiam tibi, ut dum hæc parentes audirent magis eligerent famis inopiam pati et penuria

A affici, quam ea exigent quæ Deo consecrata audirent. Potest et aliter sic intelligi: munus quodcunque est ex me tibi proderit, id est quidquid habere possum, o pater et mater, in tuos usus consumo et cibos, et ob hoc non habeo quid Deo offeram; ut dum parentes hæc audirent, similiter magis inopiam pati, et penuria affici optarent, quam ea subtraherent quæ filii Deo offerre volebant. Agebant enim Scribæ et Pharisei callide, ut ea quæ tribuenda erant parentibus converterent in usus sacerdotum, quatenus sub hac occasione terrena lucra sibi cumularent; et hæc facientes sensum legis violabant: unde merito reprehenduntur a Domino dicente: « Et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. » Hypocritæ, bene propheta vit de vobis Isaias dicens: « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. » Hypocrita dicitur simulator, qui aliud opere simulat, et aliud corde gestat. Isti ergo bene hypocritæ dicuntur, quia sub honore Dei terrena lucra sibi accumulare cupiebant. Judæorum namque populus labiis et ore appropinquare et eum honorare videbatur, quia unius Dei cultum se habere gloriabatur, sed corde longe ab eo recessit, quia visis signis atque miraculis, nec divinitatem ejus cognoscere, nec eum suscipere voluerunt. Potest etiam intelligi hoc dictum non solum de Judaico populo, sed et de nonnullis in Ecclesia; appropinquamus enim Domino non corpore sed mente. Sunt enim plurimi in Ecclesia, qui frontes suas signo crucis muniunt, sed tamen longe ab eo recedunt, quia pravis operibus ei contradicunt. Sine causa enim colunt me docentes doctrinam meam. Sine causa, id est sine fructu salutis, et sine ulla utilitate et absque ulla mercede. Sequitur: « et convocatis ad se turbas dixit. » Turbas convocatas appellat turbas discipulorum, et credentium: « Non quod intrat in os coinquinat hominem. » Judæi enim summam et maximam religionem putabant esse in observatione ciborum, sed omni eorum superstitiosa observatio his verbis destruitur, quibus Dominus ait: « Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quæ de ore procedunt. » Ostendit enim Dominus his verbis quia per illa genera animalium, quæ prohibita sunt in lege comedi, non creatura Dei condemnatur, neque immunda esse decernitur, sed vitia hominum reprehenduntur. Præceptum namque fuit in lege ut illa animalia non comederentur quæ neque ruminant neque ungulam dividunt, et illa quæ ruminant et non dividunt ungulam, et illa quæ dividunt ungulam, sed non ruminant. Per illa enim animalia quæ nec ruminant, neque ungulas dividunt possunt intelligi infideles, qui bona a malis nesciunt separare, et præcepta Dei meditando, et memoriam commendando non ruminant. Per illa vero quæ ruminant et non dividunt ungulam possunt intelligi Judæi, qui præcepta Dei meditando et memoriam commendando ruminare videntur, sed tamen ungulam non dividunt, quia bona a malis non separant. Per illa vero quæ ungulam dividunt et non ruminant, possunt intelligi

mali catholici, qui bona a malis separare sciunt, sed tamen præcepta Dei meditando, et memoriæ commandando non ruminant. Per corvum quoque illi possunt intelligi qui humanum sanguinem fundere gaudent; per cignos designantur clati; per accipitres et milvos illi qui aliena rapiunt; per pisces qui nec squamas, nec pinnulas habent, ac maxime in luto commorantur, immundi et impuri homines designantur qui volutantur in cæno peccatorum. Sive per hujusmodi pisces possunt intelligi mali catholici qui non habent squamas bonorum operum, neque pennas virtutum, et ideo saltus super aquas dare non possunt, id est cælestia penetrare non valent. Sed forte quæret aliquis cum Dominus dicat: « Non quod intrat in os coinquinat hominem, » quare non sit licitum vesci de idolothitis, aut quare dicat Apostolus: « Non potestis bibere calicem Domini et calicem demoniorum. » Sed sciendum est quia omnis creatura Dei per se bona et munda est, sed invocatio demoniorum facit ea immunda, et ideo non est licitum comedere idolothita. Quicumque enim tantæ fidei est ut intelligat creaturam Dei nullo modo coinquinari posse, sanctificetur per verbum Dei et orationem, et comedat quæcunque vult. Hinc est quod Apostolus præcepit esse comedendum quidquid in macello venundatur, nihilque interrogandum, quia si aliquis dixerit hoc idolothitum est, præcepit non esse comedendum propter conscientiam alterius, illius videlicet qui scandalizatur. « Tunc accesserunt ad eum discipuli ejus dicentes Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt? » Pharisei namque audito verbo quod Dominus ait « non quod intrat in os coinquinat hominem » scandalizati sunt, quia summam et maximam religionem putabant esse in observantia ciborum. Sed ista vos, id est scandalum, quamvis usitatissima sit, tamen videndum est quid significet. Scandalum est offendiculum, sive ruina, sive impactio pedum; quod ergo Dominus ait: « Qui scandalizaverit unum de pusillis istie, » sic est intelligendum qui suo dicto vel facto occasionem ruinæ alicui ex minimis istis dederit. « Et ait illis: omnis plantatio quam non plantavit Pater meus eradicabitur Et est sensus: Omnis falsa doctrina, et superstitiosa observatio cum suis auctoribus permanere non potest; et quia a Deo Patre non est, idcirco cum eisdem eradicabitur. Illa ergo sola permanebit quæ a Deo Patre est. Videndum est ergo si illa plantatio quam Apostolus plantavit eradicanda sit, an non. Ait enim: « Ego plantavi, Apollo rigavit: » Hæc namque apostolica plantatio, quia a Deo Patre est, idcirco permanebit: unde ipse mox subjungit: « Deus autem incrementum dedit. » Sequitur: « Sinite illos, cæci sunt, et duces cæcorum. » Hoc est quod Apostolus dicit: « Hæreticum hominem post primam et secundam correptionem devota, sciens quia subversus est hujusmodi, et a semetipso damnatus. » Juxta hunc sensum præcepit Dominus in hoc loco

ut omnes hæretici et quilibet pessimi doctores proprio arbitrio relinquuntur, quoniam difficulter possunt trahi ad scientiam veritatis: et quia cæci erant idcirco cæcos populos ad errorem trahebant. Scribæ enim et Pharisei cæci erant quia scandalizabantur; duces cæcorum erant, quia eos, quos docebant, ad errorem trahebant. Unde et pulchre subditur: « Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt, » Potest hoc intelligi dictum non solum de Scribis et Phariseis, sed etiam de hæreticis et quibuslibet prave docentibus; quoniam si hæreticus hæretico, et peccator peccatori ducatum præstet, ambo præcipitantur in foveam æternæ damnationis. Sequitur: « Respondens autem Petrus dixit: Edissere nobis parabolam istam: » consueverat quippe Dominus loqui parabolice, et ideo Petrus cum audisset eum dicere « non quod intrat per os coinquinat hominem, » illum parabolice fuisse locutum putavit, et ideo interrogavit; et quia sub persona et ore cæterorum hoc dixit, idcirco simul cum eis correctus et reprehensus est a Domino dicente: « Adhuc et vos sine intellectu estis? » His verbis aperte demonstratur quia vitiosus et reprehensibilis est auditor, qui simplicem sententiam parabolice, et quod parabolice dicitur, simpliciter vult intelligere. Sequitur: « Non intelligitis quia omne quod in os intrat in ventrem vadit, et in secessum emittitur? » Fuerunt enim hæretici qui dixerunt Dominum ignarum fuisse physicæ disciplinæ, quia dixit: Omne quod in os intrat in ventrem vadit et in secessum emittitur. Physici enim dicunt quia mox ut escæ et cibi sumuntur, virtus eorum et liquidus humor per artus, venas et nervos diffunditur; unde nonnulli post prandium aut cœnam quamvis vitio stomachi evomant ea quæ sumpserunt, tamen rubicundiores et corpulentiores solent apparere. Illi enim, dum Domini imperitiam ostendere voluerunt, se imperitos et stultos demonstraverunt. Nam, quamvis virtus ciborum, et tenuissimus humor eorum per artus, venas et nervos eorum diffundatur, verumtamen per occultos meatus, quos Gæci poros vocant, ad inferiora descendunt, et in secessum emittuntur, ut iterum novos cibos sumant. Sequitur « De corde enim exeunt cogitationes malæ. » Destruitur his verbis error Platonius, qui dixit principale hominis, id est sensus et intellectus, esse in cerebro. Juxta Platonem ergo principale hominis est in cerebro, juxta Dominum vero in corde. Reprehenduntur etiam in hoc loco illi qui dicunt omnes malas cogitationes a diabolo immitti, et non propria voluntate nasci. Diabolus namque adjutor et incentor malarum cogitationum esse potest, sed auctor nullo modo potest existere. Cum enim diabolus aliquam levem scintillam malarum cogitationum fomite suæ malitiæ succendit et inflammat, non debemus intelligere quia ipse interiora cordis nostri valeat investigare, aut cogitationes intelligere, sed aliquando per habitum et motum exterioris hominis cognoscit interiora. Verbi gratia, si viderit nos intente inspicere vultum mulieris, intel-

ligit animum nostrum vulneratum jaculo amoris, et astudet eundem succendere flamma carnalis delectationis. De nominatis autem vitiis quæ in divina lege prohibentur pulchre Dominus subjunxit: « Hæc sunt quæ coinquinant hominem, » id est immundum et impurum reddunt. Cum enim subjungit; « Non lotis manibus manducare non coinquinat hominem, » aperte ostendit non corporalem, verum potius spiritualem lavationem sibi placere et gratissimam esse. De qua lavatione Dominus per Prophetam dicit: « Lavamini, mundi estote. » Et, ne nos putaremus hanc lavationem corporalem esse, subjunxit: « Auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. » Hinc enim dicit malas cogitationes exire de corde, illic vero præcipit eas auferre; fructus namque malarum cogitationum sunt vitia quæ inde sequuntur.

REMIGII MUSICA

(Apud D. Gerbertum, Scriptores de Musica, tom. I.)

MONITUM.

Nihil non egi, ut sequentem Remigii Antissiod. Collectionem Glossarum in Martiani Capellæ de nuptiis philologiæ lib. ix correctiorem redderem collatione mss. Parisiensium quatuor quidem bibl. reg. unius, deinde Victorinæ: sed frustra omnia, ut ex his, quas P. Steph. Clement Congr. S. Mauri Benedictinus, cui apographum debeo, 29 Augusti anni 1774 ad me dedit, palam fit; « Je voudrais être également en « état de vous satisfaire touchant les deux manuscrits du commentaire de Remy d'Auxerre sur *Martianus* « *Capella*, Mais j'ai l'honneur de vous répéter ce que je vous ai déjà mandé, qu'il n'y a pas ici d'anti- « quaire capable de les déchiffrer. S'ils étaient entièrement semblables, ils serviraient réciproquement « pour s'expliquer l'un par l'autre. Mais ils varient tellement entre eux, qu'on les prendrait pour deux « ouvrages différents. Celui qui avait fait la copie informe, que je vous envoyai dans le temps, n'existe « plus et je ne connais personne qui puisse deviner ce qui a échappé à sa pénétration. Il faudrait un « homme qui eût fait une étude particulière des abréviations de musique, mais où le trouver? » Solum igitur glossas has cum ipsius Martiani textu conferre licuit, quem caractere cursivo expressimus.

Omnia ars musica proportionibus constat, id est consonantiis. (Dico, quidquid recte sonuerit) aut tonum esse aut hemitonium aut quartam scilicet partem toni quæ. Diesis appellatur. Diesis divisio toni, quæ fit aut in duas aut in tres aut in quatuor partes. Verum tonus est spatium Græce systema Latine spatium inter chordam et chordam cum legitima quantitate, id est cum ratione Epogdoi, id est superoctavi, legitima quantitate, id est octava parte; nam tonus in Musica Epogdous est Arithmetica, et ita tonus est in Musica sicut octo ad novem in Arithmetica; legitima quantitas est ratio Epogdoi, quæ totam metitur musicam, qui scilicet tonus ex duobus sonis, id est ex duabus chordis diversis inter se invicem, continetur id est ut gravior unus, acutior alter sit verbi gratia, tunc præcepit eos. Hemitonium dicitur quod toni medium tenet, id est mediam partem toni, licet in duo æqua non possit unquam dividi. Dieseos genitivus Græcus, distantia id est differentia tres sunt. Tetrartemoria dicitur quarta pars, tetrarte quarta, moros pars, ex eo, id est ideo Enarmonios una pars, id est inadunatus, quod et maximis et minimis spatiis dividitur; maximis quod sæpe in uno spatio duo toni inveniantur, sæpe sola quarta pars, dicitur scilicet illa Diesis, quæ tetrartemoria vocatur, propterea ideo quod Enarmonion modulandi genus, harmonia est consonantia et coaduna-

tio vocum, per hanc scilicet quartam partem maxime dimetitur. Secunda scilicet distantia dieseos ab illa, id est prima quæ et quarta, id est diesis major est. Nam tritemoria, id est tertia pars toni nominatur quod habet tertiam partem toni vel enchromaticæ, appellatur scilicet ipsa tritemoria, chromaticæ id est colorabilis: sicut enim inter album et nigrum color aliquis ponitur ite inter diatonium et enarmonium locum medietatis obtinet chromaticum, chroma Græce, Latine color, finditur metitur. Tertia vero, scilicet distantia habet toni tertiam partem ac dimidiam tertiae, id est sextam, dimidia tertiae sexta est; sexta autem et tertia dimidium faciunt. Duodenarius quippe numerus, tertiam partem sui in quaternario ponitur, sextam vero in binario; sexta autem pars, id est binarius adjuncta tertiae parti quaternario videlicet dimidium duodenarii, id est senarium numerum efficit in dimidia, id est diapente vel sequialtera, Hemiolion compositum est ex hemi et holon, id est dimidium et totum, quod major numerus habet minorem totum et dimidium minoris, ut est tenarius ad binarium, et dimidium binarii, id est unum, duo quippe et unum tertium faciunt, quæ proportio sesquialtera vocatur. Et harmonis divisio, id est consonantia complet, continet vel complectitur.

Tonus igitur idem plerumque appellatur et sonus.

† Mart., « Itemque chromaticæ appellatur, quod chromaticum modulandi genus per ipsam finditur. »